

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Кафедра правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Кіровоградського державного
педагогічного університету
імені В. Винниченка

_____ проф. Семенюк О.А.

« ____ » _____ 20 __ р.

ПРОГРАМА

вступного комплексного екзамену

зі спеціальності (правознавство)

для підготовки фахівців
зі спеціальності 081 Право
галузі знань 08 Право
за третім (освітньо-науковим) рівнем

Програму вступного екзамену в аспірантуру
розглянуто та ухвалено
на засіданні кафедри
правознавства
Протокол від «9» червня 2016 р. № 12

ЗМІСТ

1. ПРОГРАМА З ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА
2. ПРОГРАМА З КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ
3. ПРОГРАМА З АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА
4. ПРОГРАМА З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
5. ПРОГРАМА З КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

ПРОГРАМА З ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ

Програма вступного іспиту з теорії держави та права має на меті сприяти успішному засвоєнню студентами фактичного матеріалу з теорії держави і права, допомогти набуті їм основ фундаментальних знань, що стануть підґрунтям як у вивченні галузевих і прикладних навчальних юридичних дисциплін так і у правильному розумінні приписів чинного законодавства та державно-правової практики.

В результаті засвоєння матеріалу студенти повинні:

Знати:

- предмет загальної теорії держави і права;
- основні і допоміжні методи дослідження держави і права;
- різноманітність концепцій про походження держави і права;
- поняття права, його функції, форму та соціальну цінність;
- закономірності побудови правової держави;
- поняття й ознаки держави, її форми правління та державний устрій;
- структуру права і законодавства;
- правотворчість, правозастосування і тлумачення норм права;
- поняття правомірної поведінки, правопорушення та юридичну відповідальність;
- поняття законності і правопорядку.

Уміти:

- володіти загальнотеоретичними поняттями і категоріями;
- використовувати теоретичні знання в юридичній практиці;
- знаходити необхідну юридичну та іншу суспільну літературу для поповнення своїх теоретичних знань;
- давати аналіз і тлумачення нормам права, нормативно-правовим актам;
- використовувати правові процедури захисту прав і свобод людини;
- обґрунтовувати законність і доцільність правових рішень, що приймаються.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ I. Теорія держави

Тема 1. Вступ до теорії держави і права

Зміст теми:

Поняття та система науки. Природничі та суспільні науки. Правознавство – сукупність наук про право. Місце теорії держави і права в системі юридичних наук. Предмет теорії держави і права. Методологічне значення теорії держави і права. Філософські, загальні, спеціальні та приватні методи теорії держави і права. Принципи теорії держави і права. Функції теорії держави і права. Значення вивчення теорії держави і права для підготовки професійних юристів.

Тема 2. Держава. Державна влада і держава

Зміст теми:

Причини та умови виникнення держави. Зміна первісних економічних систем: три великі розподіли праці. Економічні, політичні, соціальні та географічні передумови виникнення держави. Східний та західний шляхи виникнення держави.

Особливості виникнення права.

Основні теорії походження держави та права: теологічна, патріархальна, суспільного

договору і природного права, насильства, матеріалістична, органічна, технократична, космічна.

Значення поняття держави в юриспруденції (історичний генезис розуміння поняття держави). Розмаїття поглядів на визначення держави. Держава в юридичному, соціологічному, біологічному та нормативному аспектах.

Визначення сутності держави – класовий та загально-соціальні підходи. Основні ознаки держави. Публічна влада як ознака держави, її відмінність від влади додержавного суспільства. Апарат управління та апарат примусу – складові публічної влади.

Поняття території держави. Фактична та юрисдикційна територія держави. Територія у широкому та вузькому розумінні.

Поняття та структура суверенітету держави. Внутрішній та зовнішній суверенітет. Суверенітет народу та суверенітет нації. Ознаки державного суверенітету України. Випадки обмеження державного суверенітету. Право як ознака держави. Система податків, прямі та непрямі податки. Державні атрибути. Герб, гімн, пам'ятні дати.

Влада – явище соціальне. Сутність влади. Соціальна (публічна) влада. Державна влада різновид соціальної. Співвідношення політичної та державної влади, державної влади і держави. Поняття і методи здійснення державної влади. Єдність і поділ влади.

Тема 3. Функції держави

Зміст теми:

Поняття та головні ознаки функцій держави.

Взаємозалежність актуальних проблем, що постають перед державою, завдань та функцій держави.

Класифікація функцій держави. Види функцій держави.

Основні внутрішні функції держави. Напрями реалізації економічної функції у державах із ринковою економікою. Напрями реалізації соціальної функції держави. Напрями реалізації політичної функції. Напрями реалізації культурно-ідеологічної функції. Напрями реалізації екологічної функції. Напрями реалізації правоохоронної функції. Основні напрями реалізації функції оподаткування.

Основні зовнішні функції держави (оборонна, дипломатична, економічного співробітництва, підтримка світового порядку, культурного співробітництва, вирішення глобальних проблем сучасності).

Правові та організаційні форми здійснення функцій держави.

Тема 4. Механізм та апарат держави

Зміст теми:

Механізм держави. Його основні складові. Ознаки, що відрізняють підприємства та установи від органів держави.

Поняття державного апарату. Апарат держави у вузькому та широкому розумінні. Ознаки державного апарату. Основні форми діяльності державного апарату.

Принципи діяльності державного апарату.

Поняття державного органу. Спеціальні ознаки, що відрізняють державні органи від інших організацій. Види державних органів за способом їх утворення, характером державної діяльності, часом діяльності, її територією, складом та характером компетенції.

Структура державного апарату. Розподіл влади на законодавчу, виконавчу та судову.

Тема 5. Форма держави

Зміст теми:

Поняття форми держави. Історичний генезис, розуміння форм держави. Форми держави

у поглядах мислителів минулого (Аристотель, Платон, Т. Мор, Т. Кампанелла, Н. Макіавелі).

Поняття форми правління. Форми правління в сучасних державах: монархії та республіки. Види монархій та республік.

Поняття форми державного устрою. Форми державного устрою в сучасних державах: проста (унітарна) та складна. Федерації та їх види. Поняття конфедерації. Поняття адміністративно-територіального розподілу та його принципи.

Поняття державно-правового режиму, його різновиди. Характеристика демократичного режиму. Види недемократичних режимів.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II. ТЕОРІЯ ПРАВА.

Тема № 1. Поняття і сутність права

Зміст теми:

Праворозуміння, суб'єкти, об'єкти та типи праворозуміння. Матеріалістичне та ідеалістичне праворозуміння. Природно-правова та позитивістська концепції. Історична школа права. Нормативізм, психологізм, соціологізм. Ліберально-юридичний тип праворозуміння. Розмаїття підходів до визначення терміна "право". Позитивне (юридичне право). Ознаки юридичного права: державно-вольовий характер; нормативність; владно-регулятивний характер; загальнообов'язковість; зв'язок з державним примусом; формальна визначеність; системність. Сутність права. Формальна та змістовна сторони сутності права. Принципи права. Загальносоціальні та спеціально-юридичні принципи права. Загальні принципи, галузеві принципи, міжгалузеві принципи права, принципи окремих правових інститутів. Функції права. Загальносоціальні та спеціально-юридичні функції права. Регулятивна та охоронна функції права. Соціальна цінність права. Інструментальна цінність права. Власна цінність права. Структура права. Поділ права на об'єктивне і суб'єктивне, приватне і публічне, матеріальне і процесуальне.

Тема №2. Норми права

Зміст теми:

Поняття норми права. Норма права як елемент права. Норма права як загальнообов'язковий стандарт поведінки. Ознаки правових норм. Види правових норм. Норми права за функціональним призначенням. Відправні норми. Норми-принципи, норми-дефініції, визначально-установчі норми, норми-основи. Норми – правила поведінки. Регулятивні та охоронні норми. Норми права за предметом правового регулювання. Матеріальні та процесуальні норми. Норми права за методом правового регулювання. Імперативні, диспозитивні, заохочувальні, рекомендаційні норми. Норми публічного та приватного права. Уповноважуючі, зобов'язуючі, забороняючі норми. Норми права за юридичною силою. Абсолютно визначені та відносно визначені норми. Норми права за дією у часі, просторі, за колом осіб.

Структура правової норми. Гіпотеза, види гіпотез. Диспозиція, види диспозицій. Санкція, види санкцій.

Зовнішній вираз правових норм. Співвідношення норми права і статті нормативно-правового акта. Простий, відсильний та бланкетний способи викладення норм права.

Тема № 3. Система права та система законодавства. Систематизація законодавства

Зміст теми:

Поняття системи права, її структурні елементи. Засади, принципи побудови та функціонування системи права. Предмет та метод правового регулювання як підстава

розподілу права на галузі та інститути. Норма права, інститут права, галузь права.

Поняття і зміст системи законодавства, її співвідношення із системою права. Система законодавства України. Загальна характеристика галузей права.

Поняття і зміст систематизації законодавства. Види систематизації законодавства. Облік нормативно-правових актів. Принципи організації обліку законодавства, види обліку. Інкорпорація законодавства, принципи інкорпорації, види інкорпорації. Консолідація законодавства. Кодифікація законодавства. Ознаки кодифікації, вид кодифікації, види кодифікаційних актів, кодекс, основи законодавства, статут.

Тема № 4. Форми (джерела) права.

Зміст теми:

Поняття форм (джерел) права. Співвідношення категорій "форма" та "джерело" в юриспруденції. Основні види джерел права у сучасних державах. Нормативно-правовий акт, правовий звичай, правова доктрина, загальні принципи права, релігійні тексти. Нормативно-правовий акт – основна форма права України. Види нормативно-правових актів. Юридична сила нормативно-правових актів. Закон, види законів. Конституція, конституційний закон, кодекс, звичайний закон, поточний закон, спеціальний закон, оперативний закон, постійний, тимчасовий, надзвичайний закон, органічний закон. Підзаконний акт, його види. Межі дії нормативно-правових актів. Дія нормативно-правового акта у часі, просторі та за колом осіб, зворотна дія закону, переживання закону.

Тема № 5. Правотворчість.

Зміст теми:

Природа та призначення правотворчості. Загальні та спеціальні принципи правотворчості, функції правотворчості, види та стадії правотворення.

Тема № 6. Систематизація законодавства.

Зміст теми:

Поняття системи права, її структурні елементи. Засади, принципи побудови та функціонування системи права. Предмет та метод правового регулювання як підстава розподілу права на галузі та інститути. Норма права, інститут права, галузь права.

Поняття і зміст системи законодавства, її співвідношення із системою права. Система законодавства України. Загальна характеристика галузей права.

Поняття і зміст систематизації законодавства. Види систематизації законодавства. Облік нормативно-правових актів. Принципи організації обліку законодавства, види обліку. Інкорпорація законодавства, принципи інкорпорації, види інкорпорації. Консолідація законодавства. Кодифікація законодавства. Ознаки кодифікації, вид кодифікації, види кодифікаційних актів, кодекс, основи законодавства, статут.

Тема № 7. Правовідносини

Зміст теми:

Поняття та ознаки правових відносин, їх соціальні та юридичні властивості. Зміст і склад правовідносин. Суб'єктивне право та юридичний обов'язок, їх структура. Поняття і види суб'єктів правовідносин. Правосуб'єктність, правоздатність, дієздатність, деліктоздатність. Об'єкти правовідносин. Види правовідносин і критерії їх класифікації.

Юридичні факти: поняття та класифікація. Правові презумпції.

Тема № 8. Реалізація норм права . Правозастосування

Зміст теми:

Правове регулювання і реалізація норм права. Поняття реалізації норм права. Характерні риси процесу реалізації норм права. Об'єктивна та суб'єктивна сторона реалізації

права. Форми реалізації норм права. Реалізація загальних правових приписів та реалізація норм –правил поведінки. Колективна та індивідуальна форми реалізації норм права. Прості та складна форми реалізації норм права. Додержання виконання, використання норм права як форми їх реалізації.

Застосування норм права як особлива форма їх реалізації. Функції, види та ознаки правозастосування. Принципи та вимоги до правильного застосування норм права. Основні випадки, що потребують реалізації норм права у формі застосування. Стадії застосування норм права. Правозастосовний акт: поняття та види. Вимоги до правозастосовного акта. Співвідношення нормативного та правозастосовного акта.

Прогалини у законодавстві. Причини прогалин у законодавстві. Усунення прогалин. Шляхи подолання прогалин: аналогія закону та аналогія права, їх особливості та можливості використання при реалізації норм різних галузей права.

Тема № 9. Тлумачення норм права

Зміст теми:

Поняття, необхідність та загальна характеристика тлумачення норм права. Процеси (стадії тлумачення). З'ясування та роз'яснення змісту правових норм.

Способи тлумачення норм права. Граматичний, логічний, спеціально-юридичний, історико-політичний, систематичний, цільовий способи тлумачення норм права. Види тлумачення за обсягом. Буквальне, розширювальне, обмежувальне тлумачення. Принципи тлумачення. Види тлумачення. Види тлумачення норм права за суб'єктами. Офіційне та неофіційне тлумачення. Тлумачення нормативне та казуальне, автентичне та делеговане. Тлумачення побутове, професійне та доктринальне. Акти тлумачення.

Тема № 10. Правове регулювання та його механізм.

Зміст теми:

Поняття правового впливу. Правове регулювання як різновид правового впливу на суспільні відносини, співвідношення правового впливу та правового регулювання. Ознаки правового регулювання. Предмет правового регулювання. Сфера правового регулювання та її межі. Нормативний та індивідуальний види правового регулювання. Способи та типи правового регулювання. Загальний дозвіл та загальна заборона.

Основні стадії процесу правового регулювання: етап правової регламентації суспільних відносин, етап виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, етап реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, етап застосування права.

Механізм правового регулювання, його ознаки та елементи. Норми права, правовідношення, акти реалізації прав та обов'язків, акти застосування права в механізмі правового регулювання. Просте та складне правове регулювання.

Тема № 11. Правова і правомірна поведінка. Правопорушення.

Зміст теми:

Поняття правової поведінки, її ознаки, види. Характерні ознаки правомірної поведінки. Правовий вчинок, склад правового вчинку. Види правомірної поведінки. Активна, звичайна, конформна та маргінальна правомірна поведінки. Зловживання правом. Правопорушення: поняття, ознаки. Склад правопорушення. Об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона правопорушення. Види правопорушень. Злочини та проступки (делікти).

Тема № 12. Юридична відповідальність

Зміст теми:

Поняття та ознаки юридичної відповідальності. Ретроспективна (негативна) та

перспективна (позитивна) юридична відповідальність. Цілі та функції юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Кримінальна відповідальність, конституційна відповідальність, цивільно-правова відповідальність, адміністративна відповідальність, дисциплінарна відповідальність. Підстави притягнення та звільнення від юридичної відповідальності. Стадії юридичної відповідальності

Тема № 13. Правова свідомість і правова культура

Зміст теми:

Поняття та структура правосвідомості. Класифікація форм правосвідомості за суб'єктами і глибиною відбиття правової дійсності.

Правова культура: зв'язок із загальною культурою. Види правової культури. Правова культура суспільства. Правова культура особи. Професійна правова культура. Структура правової культури суспільства.

Поняття, ознаки і функції правового виховання. Система і механізм правового виховання. Правова вихованість. Правове загальне навчання. Система правового виховання. Правовий нігілізм: джерела та шляхи його подолання.

Тема № 14. Законність і правопорядок.

Зміст теми:

Поняття законності. Ознаки законності. Основні принципи законності: верховенство закону, загальність законності, єдність розуміння та застосування законів, неприпустимість протиставлення законності й доцільності, невідворотність відповідальності за правопорушення. Вимоги законності у сфері правотворчості і реалізації права. Загальносоціальні та спеціально-соціальні гарантії законності.

Поняття правопорядку, основні ознаки, зміст та структура правопорядку. Функції та принципи правопорядку. Демократія, законність та правопорядок. Державна дисципліна.

Тема № 15. Основні правові системи сучасності.

Поняття правової системи та сім'ї правових систем.

Особливості формування континентальної (романо-германської; римської) сім'ї правових систем і правових систем, що до них прилягають (латиноамериканська, японська, скандинавська). Поняття і структура права у країнах романо-германської правової сім'ї (системи). Форми (джерела) права у країнах романо-германської правової сім'ї. Поняття загального права, основні періоди його формування. Співвідношення загального права і права справедливості. Судовий прецедент: його ознаки і співвідношення з іншими формами права. Загальне і відмінне в англійській і американській правових системах. Загальна характеристика права окремих держав, що відносяться до романо-германської правової сім'ї.

Англосаксонська (англо-американська; прецедентна) правова система (сім'я). Структура і особливості джерел англосаксонської правової системи. Розвиток і функціонування права США як приклад держави з прецедентною правовою системою. Поняття загального права, основні періоди його формування. Співвідношення загального права і права справедливості. Судовий прецедент, його ознаки і співвідношення з іншими формами права. Загальне і відмінне в англійській і американських правових системах. Загальна характеристика інших країн англосаксонської правової сім'ї.

Правові сім'ї релігійно-моральної орієнтації. Ісламське право. Мусульманська правова система. Особливості виникнення та загальна характеристика мусульманського права. Джерела мусульманського права: Коран, сунни, кіяс. Основні галузі та інститути мусульманського права. Судове право і закон. Тенденції розвитку мусульманського права у сучасних правових системах.

Сім'я традиційного (звичаєвого) права. Роль і види звичаю та звичаєвого права в становленні їх правових систем. Місце традиційних елементів в сучасних правових системах

Китаю та Японії. Звичаєво-правові системи Африки. Вплив правових систем метрополій на розвиток правових систем африканських країн.

Загальна характеристика змішаної правової системи. Індуське право та особливості виникнення і розвитку. Індуське право і право Індії: спільне і відмінне у їх формуванні і перспективах розвитку. Вплив системи загального права.

Заідеологізовані правові сім'ї. Поняття соціалістичної правової системи. Відмінність соціалістичної правової системи (сім'ї) від континентальної та мусульманської. Джерела соціалістичного права. Загальна структура і особливості заідеологізованої правової системи.

Рекомендована література

Нормативна:

1. Конституція України (Основний закон) .- К., 1996.
2. Декларація про державний суверенітет України. К., 1991.
3. Акт проголошення незалежності України// Відомості Верховної Ради України. 1991. № 38. Ст. 502.
4. Декларація прав національностей України// Відомості Верховної Ради України 1991. № 53. Ст. 799.
5. Закон України «Про всеукраїнський та місцевий референдум» // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 33. Ст. 443 зі змінами та доповненнями станом на 11.07.2001.
6. Закон України “Про правонаступництво” // Відомості Верховної Ради України 1991, № 46, ст.617
7. Закон України “Про заснування поста Президента і внесення змін і доповнення в Конституцію України” Відомості Верховної Ради України 1991, № 33, ст.445
8. Закон України “Про вибори Президента” // Відомості Верховної Ради України 1999 р., № 14, ст. 81
9. Закон України “Про державний кордон” // Відомості Верховної Ради України 1992, № 2, ст. 5, 443 зі змінами та доповненнями станом на 11.07.2001.
10. Закон України “Про збройні сили” Відомості Верховної Ради України 1992, № 9, ст.108, 443 зі змінами та доповненнями станом на 19.06.2003
11. Закон України “Про відповідальність за створення не передбачених законодавством військових чи інших збройних формувань” Відомості Верховної Ради України 1991, № 47, ст.650
12. Закон України “Про державну службу” Відомості Верховної Ради України // Право України 1994 г., № 3-4, зі змінами та доповненнями станом на 15.05.2003
13. Закон України “Про міліцію” Відомості Верховної Ради України 1991 р., № 4, ст. 20, , зі змінами та доповненнями станом на 15.05.2003

Базова:

1. Ведерніков Ю. Теорія держави та права: Навч пос.-4-е вид., доп. і перероб. 2005
2. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / За ред. О. Зайчука –К.,2008
3. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / За ред. В.В. Копейчикова – К., 2001
4. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: Підручник, 2008
5. Олійник А.Ю. та ін. Теорія держави і права: Навч.посіб.-К.,2001
6. Погребной И.М. Теория права :Учеб. пособ.-Х.,2003
7. Рабінович П.М. Основи загальної теорії держави і права: Навч.посіб.-К.,2001
8. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Учебник-Х.,2000
9. Теорія держави і права: Навч.посібник/ За заг ред. С.Л. Лисенкова; В.В. Копейчикова,2004

ПРОГРАМА З КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Мета: здобуття студентами глибоких та ґрунтовних знань чинного конституційного законодавства України, використання їх при аналізі політико-правових та соціально-економічних явищ, а також у професійній діяльності; підвищення правової культури студентів.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомити студентів із змістом основних засад Конституційного права України,
- розкриття тенденцій розвитку сучасного конституційного права з акцентуванням уваги на його основних джерелах;
- виробити у студентів навички застосування конституційних норм на практиці при розв'язанні практичних завдань,

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- поняття, предмет, метод правового регулювання та систему конституційного права України;
- ознаки Конституції як Основного закону, юридичні властивості конституції, її функції та способи реалізації;
- загальні засади конституційного ладу України;
- загальні засади конституційно-правового статусу людини й громадянина, біженців та іноземців в Україні;
- форми народного волевиявлення: вибори й референдум;
- конституційно-правові основи організації та здійснення державної влади в Україні;
- конституційно-правові засади адміністративно-територіального устрою та конституційні основи місцевого самоврядування в Україні.

вміти:

- вільно орієнтуватися в системі чинного конституційного законодавства України;
- розуміти причинно-наслідкові зв'язки між різноманітними правовими явищами;
- порівнювати, пояснювати, аналізувати, систематизувати та критично осмислювати окремі правові явища, юридичні факти;
- використовувати теоретичні знання на практиці при розв'язанні практичних завдань тощо.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Розділ I. Загальна теорія конституційного права

Тема 1: Конституційне право – провідна галузь у системі права України

Поняття та предмет конституційного права України. Місце і роль конституційного права в системі права України. Особливості методу конституційно-правового регулювання.

Тема 2: Система конституційного права України

Система конституційного права України. Принципи конституційного права: загальні й спеціальні. Інститути конституційного права: поняття, особливості, види (надінститути й підінститути, галузеві та міжгалузеві). Конституційно-правові норми: поняття, ознаки, структура, особливості, класифікація.

Тема 3: Джерела конституційного права України

Поняття й зміст джерел конституційного права. Пам'ятки права України. Ознаки і види джерел конституційного права. Конституційні закони. Регламент Верховної Ради. Акти Конституційного Суду України. Акти Президента України. Постанови Кабінету Міністрів. Акти реалізації делегованих повноважень. Рішення Всеукраїнського референдуму. Юридична природа джерел конституційного права.

Тема 4: Конституційно-правові відносини та конституційно-правова

відповідальність

Конституційно-правові відносини: поняття, ознаки, особливості, суб'єкти та об'єкти. Юридичні факти в конституційному праві.

Конституційно-правова відповідальність: поняття, ознаки, підстави, особливості, суб'єкти, об'єкти, види та санкції. Ретроспективна (негативна) та перспективна (позитивна) конституційно-правова відповідальність.

Тема 5: Конституційне право як наука і навчальна дисципліна

Поняття і предмет науки конституційного права України. Система науки конституційного права. Функції та методологія науки конституційного права. Актуальні питання науки конституційного права України на сучасному етапі.

Конституційне право України як навчальна дисципліна. Система конституційного права України як навчальної дисципліни.

Тема 6: Конституція України – Основний Закон держави

Поняття й основні властивості Конституції України. Конституціоналізм як загальна теорія Конституції. Основні етапи становлення Конституції України. Конституційний процес.

Класифікація конституцій. Форма і структура конституції України. Функцій конституції. Реалізація та правова охорона Конституції України. Підготовка, прийняття й зміна Конституції України.

Розділ II. Конституційний лад України

Тема 7: Загальні засади конституційного ладу України та його гарантії

Загальні засади – форма вираження основ конституційного ладу України. Поняття, сутність і ознаки конституційного ладу України. Основні принципи конституційного ладу України. Гарантії Конституційного ладу України.

Поняття державного ладу України. Ознаки Української держави. Механізм та основні функції Української держави.

Поняття і сутність суспільного ладу. Основні принципи та система суспільного ладу України.

Тема 8: Конституційні основи взаємовідносин держави й громадянського суспільства

Поняття громадянського суспільства. Конституційно-правові передумови становлення в Україні громадянського суспільства.

Конституційні засади громадянського суспільства. Правовий статус громадських об'єднань, принципи їхньої організації та функціонування. Компетенція громадських об'єднань. Правові основи контролю держави за організацією й діяльністю громадських формувань.

Конституційно-правовий статус політичних партій, умови їх створення і припинення діяльності.

Тема 9: Конституційно-правовий статус релігійних організацій в Україні

Право людини на свободу світогляду й віросповідання та створення релігійних організацій. Види релігійних організацій в Україні та їхній правовий статус. Права релігійних організацій, пов'язані із свободою віросповідання. Основи взаємовідносин держави і релігійних організацій. Контрольні повноваження державних органів щодо релігійних організацій.

Тема 10: Конституційно-правовий статус засобів масової інформації

Інформаційний суверенітет та інформаційна безпека України. Інформаційні ресурси.

Юридичне поняття інформації та основні принципи інформаційно-правових відносин в Україні. Види інформації та їхнє конституційно-правове регулювання. Правовий статус друкованих та аудіовізуальних засобів масової інформації. Правові основи взаємовідносин держави і засобів масової інформації.

Розділ III. Конституційно-правовий статус людини і громадянина

Тема 11: Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина. Громадянство України

Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права. Поняття і види основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні

Поняття громадянства і належність до громадянства України. Політико-правові принципи громадянства України. Підстави набуття та припинення громадянства України. Умови набуття громадянства України. Органи, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України та їхні компетенції. Документи, що підтверджують громадянство України.

Тема 12: Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина України

Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини й громадянина. Покоління прав людини. Індивідуальні й колективні права.

Система прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні. Громадянські (фізичні, особисті), політичні, економічні, соціальні (соціально-економічні), культурні (духовні) права і свободи людини й громадянина України. Конституційні обов'язки людини й громадянина України. Система гарантій прав, свобод та обов'язків.

Співвідношення міжнародно-правового та внутрішньодержавного регулювання прав і свобод людини та забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини в Україні.

Тема 13: Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні

Загальна характеристика законодавства про правовий статус національних меншин. Поняття національних меншин та особливості їхнього правового статусу. Права національних меншин у різних сферах громадського життя. Механізм та гарантії реалізації прав і свобод національних меншин в умовах формування в Україні правової, демократичної, соціальної держави.

Тема 14: Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та біженців в Україні

Правовий статус іноземців в Україні. Поняття «іноземець». Види політичних режимів іноземців. Права й обов'язки іноземців. Порядок в'їзду іноземців на територію України і виїзду за її межі. Відповідальність іноземців.

Поняття та правовий статус осіб без громадянства в Україні.

Поняття й правовий статус біженців.

Розділ IV. Конституційне регулювання виборів та референдумів як форм народовладдя

Тема 15: Теоретичні основи народовладдя

Поняття, зміст та форми народного волевиявлення. Поняття прямого (безпосереднього) народовладдя. Основні форми безпосередньої демократії: види та загальна характеристика.

Тема 16: Конституційне регулювання виборів

Поняття виборів. Становлення інституту виборів. Виборчі цензи. Активне та пасивне

виборче право. Основні принципи виборчого права в Україні. Види виборчих систем. Виборча система України.

Виборчий процес і його стадії. Правова регламентація порядку організації та проведення виборів народних депутатів в Україні. Правова регламентація порядку організації та проведення виборів Президента в Україні. Відповідальність за порушення виборчого законодавства в Україні.

Тема 17: Конституційне регулювання референдумів

Поняття і види референдумів. Всеукраїнський та місцеві референдуми. Принципи й порядок проведення референдумів. Правовий статус комісій по проведенню референдумів. Визначення результатів референдуму. Юридичні наслідки референдумів. Відповідальність за порушення законодавства про референдуми. Дорадче опитування громадян України.

Розділ V. Конституційно-правові основи організації та здійснення державної влади в Україні

Тема 18: Конституційно-правові основи організації та здійснення законодавчої влади в Україні

Загальна теорія і стан парламентаризму. Парламент – Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Конституційний склад і структура Верховної Ради України. Функції і повноваження Верховної Ради України. Установча, законодавча, контрольна функції.

Основні форми діяльності Верховної Ради України. Сесія Верховної Ради України – основна організаційно-правова форма її діяльності.

Законодавчий процес. Законодавча ініціатива. Суб'єкти права законодавчої ініціативи. Попередній розгляд законопроектів у Верховній Раді України. Порядок прийняття законів та інших актів Верховної Ради України. Вето Президента України. Опублікування і набрання чинності актів Верховної Ради України. Регламент Верховної Ради України.

Тема 19: Конституційно-правовий статус Президента України

Загальна характеристика інституту Президента як Глави держави. Обумовленість статусу глави держави формою правління. Особливості статусу Президента України. Становлення інституту Президента в Україні.

Порядок обрання Президента України. Призначення і проведення виборів Президента України. Чергові, позачергові та повторні вибори Президента України. Реєстрація кандидатів у Президенти України. Встановлення результатів виборів. Вступ на посаду Президента України. Закон України «Про вибори Президента України». Підстави дострокового припинення повноважень Президента України. Усунення його з поста в порядку імпічменту.

Функції та повноваження Президента України щодо представництва держави всередині країни і в міжнародних відносинах; призначення й оголошення виборів і референдумів; формування й функціонування органів державної влади; законодавчої влади; вирішення кадрових питань тощо.

Акти (укази і розпорядження) Президента України. Нормативні Укази Президента України та їхня юридична сила. Порядок вступу в силу указів і розпоряджень Президента України. Секретаріат Президента України: організаційна структура, функції, повноваження.

Тема 20: Конституційно-правові основи організації та здійснення виконавчої влади в Україні

Поняття виконавчої влади і система її органів.

Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади, його склад, функції та повноваження. Закон України «Про Кабінет Міністрів України». Призначення на посаду та повноваження Прем'єр-міністра України. Склад Кабінету Міністрів України та порядок формування.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом.

Місцеві органи державної виконавчої влади України. Місцева державна адміністрація: склад, порядок формування, повноваження, акти. Голови місцевих державних адміністрацій: правовий статус, порядок призначення та припинення повноважень. Закон України «Про місцеві державні адміністрації».

Тема 21: Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України

Конституційний Суд — єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Закон України «Про Конституційний Суд України». Порядок формування і склад Конституційного Суду України. Вимоги до кандидатів на посаду судді Конституційного суду. Статус судді Конституційного Суду. Гарантії його незалежності й недоторканності. Функції та повноваження Конституційного Суду.

Порядок діяльності Конституційного Суду. Поняття та суб'єкти конституційного подання. Конституційне звернення. Порядок звернення до Конституційного Суду України. Порядок розгляду справ Конституційним Судом. Акти Конституційного Суду та їх юридичне значення.

Тема 22: Конституційно-правові основи організації та здійснення судової влади в Україні

Конституційно-правовий статус і соціальне призначення органів судової влади. Судова система України. Принципи її побудови та функціонування.

Конституційно-правові засади утворення й функціонування судів загальної юрисдикції. Апеляційний Суд. Касаційний Суд. Спеціалізовані суди. Верховний Суд України: порядок формування, структура, компетенції та організація діяльності. Голова Верховного Суду України. Пленуми Верховного Суду України. Закон України «Про судоустрій в Україні».

Функції та повноваження судів загальної юрисдикції. Правовий статус суддів. Правовий статус Вищої Ради юстиції та її повноваження. Адвокатура в Україні.

Розділ VI. Територіальний устрій та місцеве самоврядування в Україні

Тема 23: Конституційні засади територіального устрою України

Поняття, принципи та форми територіального устрою. Поняття та форма територіального устрою України. Ознаки України як унітарної держави.

Поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України. Особливості статусу міст Києва та Севастополя.

Тема 24: Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим

Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим у складі України. Законодавство, яке регулює правовий статус АРК. Конституція АРК. Розподіл владних повноважень між Україною та АРК. Порядок формування, функції та повноваження Верховної Ради АРК. Порядок формування, статус та компетенції Ради Міністрів АРК. Представництво Президента України в АРК.

Тема 25: Конституційно-правовий статус місцевого самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування. Міжнародно-правове регулювання питань місцевого самоврядування. Європейська Хартія місцевого самоврядування. Конституція України про місцеве самоврядування. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Територіальна основа, принципи і система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада як єдине джерело і безпосередній носій місцевого самоврядування.

Представницькі органи місцевого самоврядування й порядок їх формування. Компетенція місцевих рад і організація їхньої роботи. Акти місцевих рад. Голова місцевої ради: порядок обрання, повноваження, акти. Виконкоми місцевих рад, їхній склад, повноваження і порядок формування.

Організаційно-правова та матеріально-фінансова основи місцевого самоврядування. Правові основи взаємовідносин органів місцевого самоврядування з державними органами. Підлеглість органів місцевого самоврядування з питань здійснення делегованих повноважень.

Гарантії місцевого самоврядування. Відповідальність органів, службових та посадових осіб місцевого самоврядування. Підстави і порядок дострокового припинення повноважень органів місцевого самоврядування.

Рекомендована література

Базова:

(нормативно-правові акти)

1. Загальна декларація прав людини, 10 грудня 1948 р.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 16 грудня 1966 р.
3. Конвенція про права дитини, 20 листопада 1989 р.
4. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, 21 грудня 1965 р.
5. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 18 грудня 1979 р.
6. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи/ Упоряд. Ю.К. Качуренко.—2-е вид.—Київ: Юрінформ, 1992. - 200с.
7. Конституція України, 28 червня 1996 р.
8. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р.
9. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р.
10. Конституція Автономної Республіки Крим, 21 жовтня 1998 р.
11. Закон України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим», 10 лютого 1998 р.
12. Закон України «Про столицю України – місто Київ», 15 січня 1999р.
13. Закон України «Про Комітети Верховної Ради України», 4 квітня 1995 р.
14. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України», 10 лютого 2010 р.
15. Закон України «Про вибори Президента України», 5 березня 1999р.
16. Закон України «Про звернення громадян», 2 жовтня 1996 р.
17. Закон України «Про зайнятість населення», 17 грудня 1996 р.
18. Закон України «Про громадянство України», 18 жовтня 2001 р.
19. Закон України «Про об'єднання громадян», 16 червня 1992 р.
20. Закон України «Про політичні партії в Україні», 5 квітня 2001 р.
21. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», 23 квітня 1991 р.
22. Закон України «Про місцеве самоврядування», 21 травня 1997 р.
23. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» 10 липня 2010 р.
24. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад», 11 липня 2002р.
25. Закон України «Про вибори народних депутатів України», 17 листопада 2011 р.
26. Закон України «Про місцеві державні адміністрації», 9 квітня 1999р.
27. Закон України «Про судоустрій і статус суддів», 7 липня 2010 р.
28. Закон України «Про Конституційний Суд України», 16 жовтня 1996 р.
29. Закон України «Про Кабінет Міністрів України», 7 жовтня 2010 р.

(література)

1. Балакірева Р.С. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 210с.
2. Журавський В.С., Серьогін В.О., Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник для студентів вищ. навч. закладів. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін юре», 2004. – 672с.
3. Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. – Вид 2-ге, доп. та переробл. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.
4. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.2 / За заг. ред. Ю.С.Шемшученка. –К.: ТОВ «ВІИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2008. – 800 с.
5. Конституційне право України/ За ред. В.Ф. Погорілко.—Київ: Наукова думка, 1999.
6. Конституційне право України /За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002.
7. Костюченко О.А. Основи конституційного права України: Конспект лекцій.—К.: МАУП, 1999.
8. Основи конституційного права України/ За ред. В.В. Копейчикова.—К.: Юрінком Інтер, 1998.
- 9.Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. –К.: ТОВ «ВІИДАВНИЦТВО «Юридична думка», 2006. – 544 с.
10. Права громадян України.—Київ: «Сірін», 1997.— 180 с.
11. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник.—К.: АртЕк, Вища школа, 1997.
12. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 506с.
13. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512с.

ПРОГРАМА З АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Мета: методичне забезпечення підготовки фахівців вищої кваліфікації з вказаної спеціальності.

В результаті вивчення курсу аспіранти повинні знати:

- теорію управління в соціальних системах;
- зміст державного управління та механізм регулювання суспільних відносин;
- адміністративно-процесуальні відносини у публічній сфері;
- правові та організаційні засади фінансових відносин;
- основи теорії інформації, інформаційні системи та особливості їх правового регулювання;
- теоретичні та методичні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців з теорії права, філософії права та інших юридичних і політичних наук.

Аспіранти зобов'язані уміти:

- орієнтуватися у правових системах світу та правовій системі України;
- науково обгрунтовано тлумачити норми права;
- здійснювати порівняльний аналіз норм права як вітчизняних, так і зарубіжних;
- аналізувати тенденції юридичної практики та оцінювати її з точки зору відповідності закону;
- володіти методологією дослідження;
- робити аналіз судової та адміністративної практики.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Тема 1. Адміністративне право як галузь права і як наука, його суспільне призначення

Публічне і приватне право. Місце адміністративного права в галузевій класифікації правової системи. Соціальне призначення адміністративного права. Особливості й мета впливу адміністративно-правових норм на суспільні відносини. Предмет адміністративного права. Публічний та приватний аспекти адміністративного права. Метод адміністративно-правового регулювання суспільних відносин (зміст, значення, практичне застосування). Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права. Система адміністративного права. Співвідношення адміністративного права та державного управління. Роль і значення адміністративного права в державному будівництві. Адміністративне право як юридична наука і навчальна дисципліна. Перспективи розвитку за Концепцією реформи адміністративного права.

Тема 2. Механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин

Поняття адміністративно-правової норми. Державні гарантії дії адміністративно-правових норм. Відмінності адміністративно-правових норм від норм інших галузей права. Структура адміністративно-правової норми. Гіпотеза та її види. Диспозиція та її особливості. Санкція. Класифікація адміністративно-правових норм за спрямованістю змісту, за суб'єктами, за формою припису, за галузевою належністю, за межею дії, за юридичною силою.

Реалізація норм адміністративного права. Види реалізації (виконання, використання, додержання, застосування). Вимоги до застосування норм адміністративного права (законність, обгрунтованість, доцільність).

Джерела адміністративного права – зовнішні форми вираження адміністративно-правових норм. Конституція України – основне джерело адміністративного права.

Тема 3. Суб'єкти адміністративного права, їх правовий статус

Соціальні та юридичні ознаки суб'єкта адміністративного права. Суб'єкт адміністративного права і суб'єкт адміністративних правовідносин. Складові адміністративної правосуб'єктності. Адміністративна правоздатність. Адміністративна дієздатність. Адміністративна деліктоздатність. Проблема деліктоздатності юридичних осіб. Система суб'єктів адміністративного права. Проблеми класифікації суб'єктів

адміністративного права. Перспективи розвитку правового статусу суб'єктів адміністративного права за Концепцією реформи адміністративного права.

Тема 4. Функції, форми та методи управління. Адміністративно-правові режими

Поняття форм державного управління. Взаємозв'язок форм і методів державного управління. Вимоги до використання форм державного управління. Правові та організаційні форми державного управління. Установлення норм права (видання нормативних актів управління, адміністративна правотворчість). Застосування норм права (видання ненормативних актів управління, видання індивідуальних актів управління, видання актів застосування норм права, адміністративна розпорядливість). Укладення адміністративних договорів. Здійснення інших юридично значущих дій. Здійснення організаційних дій. Виконання матеріально-технічних операцій.

Поняття методів державного управління. Функції методів державного управління. Загальні особливості методів державного управління. Відокремлення методів державного управління від методу правового регулювання. Класифікація методів державного управління залежно від конкретного засобу, який використовується для розв'язання управлінських завдань. Адміністративні (позаекономічні, безпосереднього управлінського впливу) та економічні (опосередкованого управлінського впливу) методи. Класифікація методів державного управління залежно від потреб управлінського процесу. Методи переконання, заохочення, примусу. Співвідношення переконання, заохочення і примусу в державному управлінні.

Тема 5. Інститут відповідальності у сфері адміністративно-правового регулювання

Поняття і підстави адміністративної відповідальності. Відокремлення адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності. Принципи адміністративної відповідальності. Вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність. Відповідальність неповнолітніх. Відповідальність посадових осіб. Відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів. Відповідальність іноземних громадян та осіб без громадянства. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність (крайня необхідність, необхідна оборона, неосудність). Можливість звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення.

Тема 6. Законність, контроль і нагляд в управлінні

Поняття законності і контролю в державному управлінні. Конституційні основи забезпечення законності в державному управлінні. Принципи забезпечення законності в державному управлінні. Законність і доцільність у державному управлінні. Гарантії забезпечення законності в державному управлінні. Державно-правовий механізм забезпечення законності в державному управлінні.

Контроль і нагляд як засіб забезпечення законності в державному управлінні. Конституційні засади контрольно-наглядової діяльності. Види контролю. Парламентський контроль. Президентський контроль. Урядовий контроль. Судовий контроль. Контроль з боку центральних органів виконавчої влади. Контроль з боку місцевих органів виконавчої влади. Контрольно-наглядові повноваження державних інспекцій. Контроль з боку органів місцевого самоврядування. Громадський контроль. Нагляд прокуратури як засіб забезпечення законності. Адміністративний нагляд міліції, загальний та спеціальний нагляд міліції як заходи забезпечення законності

Тема 7. Організаційно-правові засади управління економікою, соціально-культурною та адміністративно-політичною сферами

Економіка як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Сфера економіки. поняття і види галузей економіки. Державний та недержавний сектори економіки.

Поняття та структура соціально-культурної сфери. Державний та недержавний сектори.

Освіта, поняття та основні принципи освіти. Доступність освіти для кожного громадянина; обов'язковість повної загальної середньої освіти; рівність умов освіти; гуманізм і демократизм; науковий та світський характер освіти; поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті.

Поняття сфери охорони здоров'я. Державні гарантії реалізації прав громадян на охорону здоров'я. Принципи охорони здоров'я населення. Державна політика у сфері охорони здоров'я.

Правове регулювання охорони здоров'я населення. Законодавче та нормативне забезпечення діяльності судово-медичних та судово-психіатричних служб.

Поняття та структура сфери культури. Управління кінематографією; мистецтвом; телерадіомовленням; друкованими засобами масової інформації; видавничою, поліграфічною справами та книжковою торгівлею; взаємодія з релігійними організаціями. Державний та недержавний сектори у сфері культури.

Система органів управління культурою. Правове регулювання управління в сфері культури. Законодавче та нормативне забезпечення діяльності у сфері культури.

Конституційне визначення державної політики у справах сім'ї та молоді. Розвиток сім'ї та молодіжна політика в Україні як пріоритетний напрямок діяльності держави.

Правове забезпечення діяльності державних органів в реалізації молодіжної політики і розвитку сім'ї.

Соціальне забезпечення та захист громадян України – один із важливіших напрямів діяльності держави. Сфера управління соціальним захистом населення. Види соціального захисту населення. Пенсійне забезпечення. Види пенсій. Пенсійне соціальне страхування, праця та працевлаштування, охорона праці, соціальні виплати та допомога у разі повної, часткової або тимчасової непрацездатності, втрати годувальника, безробіття та інших обставин.

Поняття і сфера управління обороною. Структура управління обороною.

Особливості управління обороною. Структура Міністерства оборони України. Система органів воєнної адміністрації. Повноваження органів воєнної адміністрації.

Правове забезпечення управління обороною. Закони, інші нормативні акти. Статути як кодифіковані акти військового законодавства.

Поняття і види національної безпеки. Сфера управління національною безпекою. Основні засади забезпечення національної безпеки. Охорона державного кордону. Державна охорона.

Поняття та сфера управління внутрішніми справами. Захист прав і свобод громадян; запобігання злочинам, їх припинення, розкриття, розслідування та розшук злочинців; охорона особо важливих об'єктів; забезпечення безпеки дорожнього руху; реєстраційна та міграційна робота; охорона громадського порядку як складові сфери управління внутрішніми справами. Управління виконанням покарань.

Поняття і сфера управління закордонними справами. Зміст та основні принципи управління закордонними справами. Особливості управління закордонними справами. Специфічні методи та засоби управління. Головні завдання управління закордонними справами.

Поняття і сфера управління юстицією. Управління нотаріальною справою, записами актів громадського стану, виконання судових рішень. Забезпечення єдиного реєстру нормативних актів. Надання юридичної допомоги громадянам, правова освіта, реєстраційна діяльність.

Тема 8. Адміністративний процес як складова правової системи України

Загальне поняття юридичних процесів, їх види і характеристика. Соціальне призначення адміністративного процесуального права, його публічний інтерес соціальної спільності. Предмет адміністративного процесуального права, публічний та приватний його

аспекти. Метод адміністративного процесуального права, його адміністративно-процесуальна форма.

Поняття адміністративного процесу та його особливості. Методологічні засади обґрунтування адміністративного процесу як цілісного юридичного явища. Форми адміністративного процесу. Ознаки адміністративного процесу: наявність однією із сторін суб'єкта владних повноважень; неслужбова сфера процесуальної діяльності; наявність адміністративної справи; чітка регламентація повноважень органів влади; строковість вирішення справи. Співвідношення адміністративного процесу та управлінської діяльності.

Структура адміністративного процесу, її поняття та елементи. Адміністративні провадження, стадії, етапи та дії (процедури) як елементи адміністративного процесу.

Адміністративні провадження та їх види. Поняття адміністративного провадження. Ознаки адміністративного провадження. Провадження у сфері управління, провадження з адміністративного судочинства та адміністративно-деліктні провадження як зміст адміністративного процесу.

Стадії адміністративних проваджень, їх характеристика. Адміністративні процедури (процесуальні дії), їх поняття, ознаки та види.

Адміністративна юрисдикція та адміністративна юстиція, їх поняття та співвідношення. Характеристика та ознаки адміністративної юрисдикції та адміністративної юстиції, їх спільні, загальні риси та особливості.

Тема 9. Провадження у сфері управління

Поняття провадження в сфері управління. Мета та завдання проваджень в сфері управління: реалізація або сприяння в реалізації суб'єктивного права; придбання, передбаченого законодавством, суб'єктивного права; виконання або сприяння виконанню обов'язків; застосування заходів адміністративного примусу; оскарження дій чи бездіяльності органів владних повноважень. Учасники адміністративних проваджень в сфері управління, їх повноваження, права і обов'язки. Приводи і підстави для провадження в сфері управління. Стадії провадження в сфері управління. Види проваджень в сфері управління. Адміністративні провадження за заявою суб'єкта звернення (реєстраційні і дозвільні провадження, їх підвиди). Адміністративні провадження за ініціативою органа владних повноважень (контрольно-наглядові провадження, провадження по застосуванню заходів адміністративного примусу, крім накладення адміністративних стягнень та їх підвиди). Адміністративні провадження за скаргою суб'єкта звернення. Законодавче та нормативне регулювання проваджень в сфері управління. Права і обов'язки учасників проваджень.

Тема 10. Адміністративне судочинство в Україні

Поняття підвідомчості справ адміністративному суду, їх загальні ознаки та відмінності. Підстави розмежування підвідомчості справ між судами та іншими юрисдикційними органами. Спори підвідомчі адміністративному суду. Непопоширеність адміністративним судам юрисдикції інших органів (судів).

Поняття підсудності адміністративних справ. Відмінність підсудності від підвідомчості. Юридичні ознаки та властивості визначення підсудності.

Звернення до адміністративного суду та відкриття провадження в адміністративній справі. Форма звернення до адміністративного суду — адміністративний позов.

Підготовче провадження. Завдання та зміст підготовки адміністративних справ до судового розгляду.

Судовий розгляд справи. Підготовка та відкриття судового засідання. Судовий розгляд справи як інститут адміністративного процесуального права України і як стадія адміністративного процесу, спільні ознаки та відмінності, їх співвідношення. Письмове провадження поняття та його підстави. Відкриття судового засідання.

Судові рішення, їх зміст та порядок ухвалення. Вимоги до судового рішення: законність, обґрунтованість, повнота обґрунтування, всебічність обґрунтування, доказовість

обґрунтування. Постанови і ухвали, їх зміст та структура.

Особливості провадження в окремих категоріях справ.

Перегляд судових рішень в апеляційному порядку.

Перегляд судових рішень в касаційному порядку.

Перегляд судових рішень за винятковими обставинами.

Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.

Тема 11. Провадження в справах про адміністративні правопорушення

Поняття порушення справи про адміністративне правопорушення. Підстави порушення справи — подія адміністративного проступку та його юридичний склад. Протокол про адміністративне правопорушення, його зміст. Особи, які мають складати протокол про адміністративні правопорушення, їх повноваження. Відкриття справи про адміністративне правопорушення.

Розгляд справи про адміністративне правопорушення. Місце і строки розгляду. Підготовка до розгляду і порядок розгляду. Обставини, що підлягають з'ясуванню при розгляді справи про адміністративне правопорушення. Протокол засідання колегіального органу по справі про адміністративне правопорушення.

Винесення постанови по справі про адміністративні правопорушення. Види постанов по справі. Форма і зміст постанови, її структура. Порядок оголошення постанови та вручення її копії учасникам провадження та заінтересованим особам.

Перегляд постанови по справі про адміністративне правопорушення. Оскарження і опротестування.

Виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення. Звернення виконання та строки звернення виконання.

Тема 12. Фінансове право України: поняття і предмет правового регулювання

Поняття фінансів. Роль та значення фінансів. Функції фінансів. Поняття фінансової діяльності держави. Зміст, методи та форми здійснення фінансової діяльності держави. Фінансова система України та характеристика її елементів. Характеристика фінансової політики держави. Державні органи, які керують фінансовою діяльністю. Правові форми фінансової діяльності.

Поняття фінансового права, його місце в національній системі права та взаємозв'язок з іншими галузями права. Система та джерела фінансового права. Фінансово-правові норми, їх зміст, види та особливості. Фінансово-правові відносини, їх суб'єкти, об'єкт, зміст, види та особливості.

Методи фінансового права. Основний метод фінансово-правового регулювання.

Тема 13. Організація фінансового контролю в Україні

Поняття, організаційно-правовий механізм і призначення фінансового контролю. Організація і органи фінансового контролю. Організаційно-правові форми державного фінансового контролю. Фінансовий контроль представницьких органів державної влади. Ретроспектива появи. Рахункових палат у світі, зарубіжний досвід їх діяльності. Правовий статус та компетенція Рахункової палати України. Фінансовий контроль державних органів виконавчої влади. Контрольні повноваження Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Державного казначейства України, Державної контрольно-ревізійної служби, Державної податкової служби України.

Пробірна палата України і сфера її діяльності при здійсненні фінансового контролю.

Аудиторський фінансовий контроль, його сутність, значення.

Класифікація фінансового контролю. Методи фінансового контролю. Ревізія і перевірка як основні методи фінансового контролю. Класифікація ревізій. Документування ревізій і перевірок.

Тема 14. Бюджет, бюджетна система та бюджетний процес

Поняття бюджету і його роль у виконанні функцій суверенної держави. Державний бюджет – основний фінансовий план держави. Зведений бюджет України та його значення. Структура доходної та видаткової частин Державного бюджету України.

Поняття та характеристика бюджетної системи України. Принципи бюджетної системи. Поняття бюджетного устрою України. Поняття та структура бюджетної класифікації. Склад доходів і видатків бюджету. Поняття, форми та види бюджетного фінансування. Поняття, види та граничний розмір державного боргу. Класифікація доходів і видатків. Поняття та методи бюджетного регулювання. Порядок надання міжбюджетних трансфертів. Бюджетні повноваження України та органів місцевого самоврядування.

Поняття і принципи бюджетного процесу. Поняття, стадії бюджетного процесу, взаємозв'язок між стадіями. Учасники бюджетного процесу. Характеристика бюджетного циклу. Характеристика графіка бюджетного процесу.

Тема 15. Банки, банківська система та банківська діяльність

Поняття та структура банківської системи України, взаємозв'язки між її елементами по горизонталі і вертикалі.

Національний банк України, його правовий статус, функції. Структура Національного банку України, керівні органи. Характеристика заходів, які застосовуються Національним банком України до порушників фінансової дисципліни.

Правовий статус та види комерційних банків за спеціалізацією діяльності. Порядок створення, реорганізації і ліквідації комерційного банку.

Характеристика базових операцій комерційних банків. Правові основи кредитування. Поняття, принципи і види кредитів. Предмет застави при кредитуванні. Іпотека. Правова природа взаємовідносин між банком і позичальником. Структура і зміст кредитного договору.

Порядок відкриття рахунку у банку. Правові форми безготівкових розрахунків. Основні платіжні документи.

Характеристика сумнівних і значних операцій. Відповідальність банків та їх клієнтів за порушення фінансової дисципліни. Роль комерційного банку у протидії легалізації (відмиванню) коштів отриманих злочинним шляхом.

Тема 16. Податкова політика в Україні, система оподаткування та її значення

Поняття та види державних доходів, правові основи їх встановлення та стягнення. Неподаткові доходи Державного бюджету України.

Поняття та сутність податку. Ознаки податку. Функції і принципи податку. Елементи податку як юридичної категорії. Класифікація податків. Загальнодержавні та місцеві податки і збори. Прямі і непрямі податки. Податкові пільги.

Поняття і принципи податкового права. Джерела податкового права. Податкові норми, їх види. Податкові правовідносини, їх поняття, зміст та суб'єкти.

Поняття податкової системи та принципи її побудови. Складові елементи, які характеризують податкову систему. Податковий тиск в умовах функціонування податкової системи. Характеристика спрощеної системи оподаткування (єдиного податку та фіксованого патенту).

Поняття платника податку. Принцип резиденства у податковому праві. Права і обов'язки платника податку.

Податки, що сплачують юридичні і фізичні особи в Україні. Правовий статус і компетенція Державної податкової служби в Україні. Роль і повноваження податкової міліції у боротьбі з економічною злочинністю. Юридична відповідальність за порушення податкового законодавства України. Поняття, значення і види фінансових санкцій.

Тема 17. Основи теорії інформації. Передумови формування інформаційного права

Особлива роль інформації в житті світового співтовариства. Умови розвитку

інформаційного суспільства. Поняття інформації, інформаційний ресурс. Інформація як об'єкт правовідносин. Поняття, предмет і система інформаційного права. Поняття і структура джерел інформаційного права. Класифікація норм і принципів інформаційного права. Інститут відповідальності в інформаційному праві.

Тема 18. Інформаційна сфера як об'єкт права та інформаційні ресурси

Поняття інформаційної сфери. Концепція формування інформаційного простору. Взаємодія інформаційного простору країн-учасниць СНД та правові механізми його формування і розвитку. Міждержавні угоди країн-учасниць СНД в галузі інформації і комунікацій. Порівняльна характеристика законодавства зарубіжних країн у галузі комунікацій.

Тема 19. Інформаційні системи, їх види та особливості управління ними

Поняття інформаційної системи. Види інформаційних систем. Телерадіомовлення як інформаційна система. Друковані засоби масової інформації як інформаційні системи. Засоби культурно-освітнього інформування як інформаційні системи. Всесвітня інформаційна мережа як інформаційна система. Державна статистика як інформаційна система. Рекламна діяльність як інформаційна система.

Органи державної влади у сфері управління інформаційними системами, їх структура та повноваження.

Тема 20. Правові основи інформаційної безпеки та захист інформації

Інформаційне законодавство України: система, структура, джерела. Правове регулювання окремих галузей інформаційної діяльності. Право на інформацію. Суб'єкти правовідносин щодо доступу до інформації. Доступ до інформації та правове забезпечення. Юридична відповідальність за порушення права на доступ до інформації.

Рекомендована література:

1. Конституція України // ВВР. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Бюджетний кодекс України: Прийнятий 21 червня 2001 р. // ВВР. — 2001. — № 37—38. — Ст. 189.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // ВВР. — 1984. — Додаток до № 51. — Ст. 1122 (з наступними змінами).
4. Кодекс адміністративного судочинства України // ВВР. — 2005. — № 35—37. — Ст. 446 (з наступними змінами).
5. Господарський кодекс України. Станом на 15 березня 2011 року [Текст]. — К. : Велес, 2011. — 160 с.
6. Митний кодекс України // ВВР. — 2002. — № 38—39. — Ст. 228 (з наступними змінами).
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 13-14, N 15-16, N 17, ст.112.
8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 41-42, N 43, N 44-45, ст.529.
9. Про виконавче провадження; Закон України від 21 квітня 1999 р. // ВВР. — 1999. — № 24. — Ст. 207.
10. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. // ВВР. — 1999. — № 20—21. — Ст. 190. (з наступними змінами).
11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 березня 1997 р. // ВВР. — 1997. — № 24. — Ст. 170. (з наступними змінами).
12. Про об'єднання громадян: Закон України від 16 червня 1992 р. // ВВР. — 1992. — № 34. — Ст. 504. . (з наступними змінами).

21. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. // ВВР. — 2001. — № 23. — Ст. 118. . (з наступними змінами).
13. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 21 грудня 2006 р. № 514-V // Голос України. — 2007. — № 19. — 2 лютого.
14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. // ВВР. — 2006. — № 30. — Ст. 260.
15. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 6 вересня 2005 р. // Відомості Верховної Ради. — 2005. - №48. — Ст. 483.
16. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради. — 2003. -№31 – 32. — Ст. 263.
17. Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993. // ВВР – 1993. - №52. — Ст. 490.
18. Закон України «Про громадянство» в редакції від 18 лютого 2001 р. // ВВР – 2001. - №3. — Ст. 65.
19. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 4 лютого 1994. - №23. — Ст. 161.
20. Закон України «Про біженців» від 21 червня 2001 р. // ВВР – 2001. - №43. — Ст. 236.
21. Закон України «Про імміграцію» від 7 червня 2001 р. // ВВР – 2001. - №40. — Ст. 212.
22. Закон України “Про аудиторську діяльність” від 22 квітня 1993 р. // ВВР. — 1993. — № 23 — Ст. 243.
23. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 р. // ВВР. — 2001. — № 5-6. — Ст. 30.
24. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. // ВВР. — 1999. — № 40 — Ст. 365.
25. Закон України “Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні” від 26 січня 1993 р. // ВВР. — 1993, № 13. — Ст. 110.
26. Закон України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” від 9 липня 2003 р. // ВВР. — 2003. — №№ 49-51. — Ст. 376.
27. Закон України “Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг” від 6 липня 1995 р. // ВВР. — 1995. — № 28. — Ст. 205.
28. Закон України “Про збір на обов’язкове державне пенсійне страхування” від 26 червня 1997 р. // ВВР. — 1997. — № 37. — Ст. 237.
29. Закон України “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 р. // ВВР. — 1999. — № 29. — Ст. 238.
30. Закон України “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003 р. // ВВР. — 2003. — № 37. — Ст. 308.
31. Закон України “Про Рахункову палату” від 11 липня 1996 р. // ВВР. — 1996. — № 43. — Ст. 212.
32. Закон України “Про систему оподаткування” від 25 червня 1991 р. // ВВР. — 1991. — № 39. — Ст. 510.
33. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 544 с.
34. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. — Т. 1. Загальна частина / Ред. кол. В. Б. Авер’янов (голова). — К.: Юридична думка, 2004. — 584 с.
35. Адміністративне право України: Підручник / За заг. ред. С.В. Ківалова. — Одеса: Юридична література. — 2003. — 846 с.

36. Кодекс адміністративного судочинства України: Науково-практичний коментар; За ред. С. В. Ківалова, О. І. Харитонової / С.В. Ківалов О.І. Харитонova, О.М. Пасенюк, М.Р. Аракелян та ін. — Харків: Одиссей, 2005. — 552 с.
37. Колпаков В.К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підручник. — К.: Юрінком Інтер. — 2003. — 544 с.
38. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: Підручник. — К.: Атіка, 2007. — 520 с.
39. Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу: Монографія. — К.: Атіка, 2005. — 352 с.
40. Основи адміністративного судочинства в Україні: Навч. посібник для юридичних факультетів та юридичних клінік) / За заг. ред. Н. В. Александрової, Р. О. Куйбіди. — К.: Конус-Ю, 2006. — 256 с.
41. Берлач А.І. Біржова справа: Навч. посібник. — К.: Фенікс, 2003. — 320 с.
42. Берлач А.І., Стовбчатий А.М. Основи казначейської справи: Навч. посіб. для дистанційного навчання / Берлач А.І., Стовбчатий А.М.; За заг. ред. Берлача А.І. — К.: Університет “Україна”, 2005. — 228 с.
43. Берлач А.І. Фінансове право України: Навч. посіб. для дистанційного навчання — К.: Університет “Україна”, 2006. — 288 с.
44. Берлач А.І. Податкове право України: Навч. посіб. для дистанційного навчання — К.: Університет “Україна”, 2006. — 320 с.
45. Берлач А.І. Банківське право України: Навч. посіб. для дистанційного навчання — К.: Університет “Україна”, 2006. — 284 с.
46. Гега П.Т., Доля Л.М. Основи податкового права: Навч. посіб. — 3-тє вид., випр. і доп. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 2003. — 302 с.
47. Орлюк О. П. Фінансове право: Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 528 с.
48. Финансовое право: Учебник. — Х.: ООО “Одисей”, 2003. — 448 с.
49. Фінансове право України: Підручник: Рекомендовано МОН/ Л.К. Воронова.-К.: Прецедент; К.: Моя книга, 2006.-448 с.
50. Фінансове право: навч. посіб. /М.О. Мацелик, Т.О. Мацелик, В.А. Пригоцький; за ред. В.К. Шкарупи — К.:Знання, 2011. — 815 с.
51. Гринберг В.А. Информационная парадигма современной цивилизации. Монография. -СПб.: АТТ - 2000.
52. Власінко Н.А. та ін. Україна на шляху до інформаційного суспільства : проблеми і здобутки .Інф.-аналіт. Огляд.: К., 1995.
53. Макаренко Є.А. Політичні стратегії інформаційного суспільства : специфіка національних моделей // Актуальні проблеми міжнародних відносин. - 2000. - №22. - Ч.1.

ПРОГРАМА З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Метою навчального курсу є вивчення основних принципів, понять та інститутів цивільного права, знайомство з особливостями правового регулювання цивільних відносин, вироблення навичок опрацювання нормативного матеріалу, вирішення правових проблем під кутом зору сучасного українського законодавства.

Після вивчення дисципліни студент повинен

знати: історико-правовий процес виникнення, розвитку та зміни цивільно-правових відносин; джерела формування та пізнання цивільного права; систему цивільного права; об'єкти та суб'єкти цивільно-правових відносин; методи та особливості цивільно-правового регулювання.

вміти: самостійно аналізувати та користуватися джерелами сучасного цивільного права; вільно володіти основними цивільно-правовими поняттями і категоріями; творчо застосовувати знання попередніх навчальних дисциплін при вивченні сучасного цивільного права.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Розділ I. Вступ до цивільного права

Тема 1. Цивільне право – галузь сучасного права

Поняття цивільного права як самостійної галузі права. Місце цивільного права в системі правових галузей. Цивільне право в системі права України. Цивільне право та суспільні галузі права. Цивільне право і міжнародне право.

Предмет цивільного права – майнові відносини та особисті немайнові відносини. Метод цивільно-правового регулювання. Загальне юридичне становище суб'єктів цивільних прав і обов'язків. Специфіка юридичних фактів у цивільному праві. Диспозитивні начала в цивільному праві. Особливості цивільно-правових санкцій. Функції цивільного права: регулятивна, охоронна, попереджувально-виховна, попереджувально-стимулююча.

Визначення і система цивільного права. Цивільно-правові норми та інститути, їх поділ на загальні та спеціальні, особливі. Загальна частина. Особисті немайнові права фізичних осіб. Речове право. Право інтелектуальної власності. Зобов'язальне право. Сімейне право. Спадкове право.

Структура цивільного законодавства. Загальні засади цивільного законодавства. Цивільний Кодекс України. Закони України, їх роль для розвитку цивільного законодавства в Україні. Укази Президента. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України. Відомчі нормативні акти. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай ділового обороту Аналогія права і закону у цивільному праві. Співвідношення галузевого і комплексного законодавства і міжнародні договори. Аналогія в цивільному законодавстві. Роль судової і арбітражної практики в удосконаленні, тлумаченні і застосуванні цивільного законодавства. Джерела опублікування цивільно-правових нормативних актів.

Тема 2. Поняття і зміст цивільних правовідносин

Поняття і особливості цивільних правовідносин. Елементи цивільно-правових відносин. Учасники цивільних правовідносин – фізичні особи, юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Об'єкти цивільних правовідносин – речі, дії, результати інтелектуальної творчості, особисті немайнові блага. Суб'єктивне право і суб'єктивний обов'язок. Види цивільно-правових відносин: регулятивні і охоронні, абсолютні і відносні,

активні і пасивні, речові і зобов'язальні, майнові і особисті немайнові.

Тема 3. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків

Підстави виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин. Юридичні факти та їх класифікація. Здійснення цивільних прав та його межі. Виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом, Президентом України, органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав. Здійснення права на захист. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди. Відшкодування моральної шкоди.

Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків

Поняття фізичної особи, цивільна правоздатність фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності. Ім'я та місце проживання фізичної особи. Повна, мінімальна, неповна, обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною. Цивільна відповідальність фізичної особи. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи такою, що померла. Правові наслідки. Опіка. Акти цивільного стану. Підстави, порядок і значення реєстрації актів громадянського стану. Фізична особа як підприємець.

Завдання опіки та піклування. Орган опіки та піклування. Встановлення опіки та піклування судом. Призначення опікуна або піклувальника. Права та обов'язки опікуна, піклувальника. Припинення опіки та піклування.

Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків.

Їх види

Поняття та види юридичних осіб. Юридичні особи приватного та юридичні особи публічного права. Організаційно-правові форми юридичних осіб. Державна реєстрація. Філії та представництва юридичних осіб. Управління юридичною особою. Відповідальність юридичної особи. Припинення юридичної особи. Задоволення вимог кредиторів.

Господарські товариства: поняття та види, майно та права. Повне товариство – поняття, утворення, управління. Ведення справ повного товариства, розподіл прибутку та збитків. Вихід, виключення, вибуття з повного товариства. Командитне товариство – основні положення, характеристика засновницького договору, права та обов'язки вкладників. Відповідальність за зобов'язанням. Ліквідація. Товариство з обмеженою і товариство з додатковою відповідальністю. Поняття та учасники. Характеристика статутних капіталів. Управління, контроль за діяльністю, ліквідація. Акціонерне товариство. Поняття. Порядок створення. Виробничий кооператив. Установчі документи. Майно виробничого кооперативу.

Тема 6. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як суб'єкти цивільного права

Поняття, зміст та особливості цивільної правосуб'єктності держави. Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади у відносинах, що регулюються цивільним законодавством. Органи, які беруть участь в цивільно-правових відносинах від імені держави.

Тема 7 Об'єкти цивільних правовідносин

Види об'єктів цивільних прав, їх оборотоздатність. Загальна характеристика речі: нерухомі та рухомі, подільні та неподільні, індивідуально-визначені та ті, що визначаються родовими ознаками, споживчі та неспоживчі, складні. Загальні положення про цінні папери. Пайові цінні папери. Боргові цінні папери. Похідні цінні папери. Товаророзпорядчі цінні папери. Вимоги до цінного паперу та передавання прав за цінним папером.

Нематеріальні блага – результати творчої діяльності, службова та комерційна таємниця, особисті немайнові блага фізичної особи.

Тема 8. Правочини

Поняття та види правочинів. Правочини щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини (відкладальні та скасувальні обставини). Загальні вимоги до правочинів. Форма правочину: усна, письмова, нотаріальне посвідчення правочину. Поняття недійсності правочину. Види недійсних правочинів. Правові наслідки. Поняття та види реституцій. Недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону.

Поняття та підстави представництва. Передоручення. Комерційне представництво. Довіреність. Форма. Строк. Припинення, скасування, відмова від представництва.

Тема 9. Визначення та обчислення строків. Позовна давність

Поняття та юридичне значення строків та термінів. Строки виникнення та здійснення цивільних прав. Строки виконання цивільно-правових обов'язків. Строки захисту цивільних прав.

Претензійні строки. Присікальні строки. Гарантійні строки. Строки набувної давності. Порядок обрахування строків у цивільному праві. Початок і закінчення строку. Спеціальні правила обчислення строків. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Позовна давність. Поняття, загальна та спеціальна позовна давність. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення і застосування позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Зупинення та переривання перебігу позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду. Вимоги, на які позовна давність не поширюється. Наслідки спливу позовної давності.

Тема 10. Поняття, види та захист особистих немайнових прав

Поняття особистого немайнового права. Види особистих немайнових прав. Зміст та здійснення особистих немайнових прав. Захист особистих немайнових прав. Спростування неправдивої інформації. Право фізичної особи на відшкодування завданих їй збитків та компенсацію моральної шкоди.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Тема 11. Загальні положення про право власності

Поняття права власності. Зміст права власності. Здійснення права власності, непорушність права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та пошкодження майна. Форми права власності.

Тема 12. Набуття права власності та припинення права власності.

Підстави набуття права власності юридичною особою публічного права, добросовісним набувачем на майно, відчужене особою, яка не мала на це права, на новостворене нерухоме майно, у разі переробки, самочинного будівництва. Момент набуття

права власності у набувача за договором, річ, рухоме майно, від якого власник відмовився, знахідку, бездоглядну домашню тварину, скарб, набувальна давність. Набуття права власності при приватизації державного майна та майна територіальної громади.

Підстави припинення права власності. Відмова власника від права власності. Викуп безгосподарно утриманих пам'яток історії та культури. Реквізиція та конфіскація. Оплатне вилучення майна у власника за рішенням суду або іншого державного компетентного органу. Націоналізація. Припинення права власності у разі приватизації державного майна територіальної громади.

Тема 13. Право спільної власності

Поняття і види права спільної власності. Суб'єкти права спільної власності. Способи виникнення права спільної власності. Види спільної власності. Спільна часткова і спільна сумісна власність. Зміст права спільної власності. Виділ частки і розділ майна. Право привілейованої купівлі. Припинення права спільної власності.

Тема 14. Право власності на землю та житло

Земля як об'єкт права власності громадян. Суб'єкти права власності на землю. Права та обов'язки власника земельної ділянки. Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво. Викуп земельної ділянки для потреб держави, Автономної Республіки Крим та територіальної громади. Викупна ціна земельної ділянки. Припинення права власності на земельну ділянку.

Право власності на житло. Житловий будинок та квартира як об'єкт права власності. Право власника житлового будинку та квартири. Права житлобудівничого та житлового кооперативу. Товариство власників квартир.

Тема 15 Захист права власності.

Загальна характеристика цивільно-правових засобів захисту права власності. Речово-правові засоби захисту права власності. Право власника на витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Право власника на витребування майна від добросовісного набувача. Розрахунки при витребуванні майна з чужого незаконного володіння. Витребування грошей і цінних паперів на пред'явника.

Захист прав власника від порушень, які не поєднані з позбавленням володіння (негаторний позов). Виключення майна з опису. Захист прав власника, якого було реабілітовано або виправдано за звинуваченням у скоєні злочину.

Визнання незаконними правових актів органів державного управління, які порушують права власника. Захист права власності зобов'язально-правовими позовами.

Тема 16. Загальні положення про речові права на чуже майно. Право володіння чужим майном

Види юридичних прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно. Суб'єкти права володіння чужим майном.

Поняття користування чужим майном. Встановлення сервітуту. Зміст сервітуту. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном. Право членів сім'ї власника на користування цим житлом. Припинення сервітуту.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Строк договору про надання права користування цією земельною ділянкою. Права та обов'язки власника. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови. Права та обов'язки власника земельної ділянки. Наданої для забудови. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для забудови. Правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

Тема 17. Загальні положення про право інтелектуальної власності

Поняття творчої діяльності та інтелектуальної власності. Загальні риси цивільно-правового регулювання відносин, пов'язаних з творчою діяльністю. Відмінності в цивільно-правовому регулюванні відносин, пов'язаних з творчою діяльністю.

Суб'єкти права інтелектуальної власності. Підстави виникнення прав інтелектуальної власності. Особисті немайнові права та майнові права інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.

Тема 18. Авторське право та суміжні права

Поняття та значення авторського права. Принципи авторського права. Законодавство про авторські права. Міжнародна охорона авторських прав.

Об'єкти авторського права та їх ознаки. Види творів, які охороняються авторським правом. Оригінальні та залежні твори. Суб'єкти авторського права. Автори та співавтори. Авторські права юридичних осіб та держави. Майнові та особисті права авторів. Межі авторського права та строки його дії. Суміжні авторські права. Використання творів авторів іншими особами. Правовий режим службових творів. Цивільно – правовий захист авторських прав.

Право інтелектуальної власності на наукове відкриття

Тема 19. Право промислової власності

Поняття прав на винахід. Законодавство про винахідництво. Об'єкти права на винахід. Поняття та ознаки винаходу. Правова охорона винаходу. Суб'єкти права на винахід. Винахідники, правонаступники та інші особи як суб'єкти винахідницького права.

Оформлення прав на винахід. Права патентоволодільця та їх цивільно-правовий захист.

Поняття та правова охорона корисних моделей. Поняття та ознаки промислових зразків. Суб'єкти права на промисловий зразок. Права авторів промислових зразків та форми їх охорони.

Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми.

Право на раціоналізаторську пропозицію.

Тема 20. Право інтелектуальної власності на комерційне позначення

Право на торгівельну марку для товарів та послуг. Функції торгівельних марок для товарів та послуг і їх використання. Оформлення права на торгівельну марку.

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування. Право інтелектуальної власності на географічне позначення. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Тема 21. Поняття та види зобов'язань в цивільному праві

Зобов'язальне право та його система. Основні тенденції розвитку зобов'язального права. Основні види зобов'язань. Підстави виникнення зобов'язань.

Сторони в зобов'язаннях. Множинність осіб у зобов'язаннях. Зобов'язання за участю третіх осіб. Солідарні та дольові зобов'язання. Переміна осіб у зобов'язаннях. Уступка вимоги. Переведення боргу. Поняття регресних зобов'язань.

Підстави припинення зобов'язання. Припинення зобов'язання виконанням, зарахуванням зустрічних вимог, у разі заміни кредитора, за домовленістю сторін, прощенням боргу, поєднанням боржника і кредитора в одній особі, неможливістю його виконання, смертю фізичної особи, ліквідацією юридичної особи.

Тема 22. Виконання зобов'язань

Поняття та значення виконання зобов'язань. Основні принципи та способи виконання зобов'язань. Принципи належного виконання зобов'язань. Поняття їх належного виконання.

Виконання обов'язку боржника іншою особою. Виконання зобов'язання частинами. Строк (термін) виконання зобов'язання. Дострокове виконання зобов'язання. Місце виконання зобов'язання. Валюта виконання грошового зобов'язання. Черговість погашення вимог за грошовими зобов'язаннями. Зустрічне виконання зобов'язання. Солідарне зобов'язання та солідарна вимога кредиторів. Солідарний обов'язок боржника. Підтвердження виконання зобов'язання.

Тема 23. Забезпечення виконання зобов'язань

Поняття, види та значення забезпечення виконання зобов'язань. Неустойка та її види. Законна та договірна неустойки. Штрафна, залікова, альтернативна та виключна неустойка. Співвідношення неустойки та збитків.

Порука. Відповідальність поручителя. Права поручителя, який виконав зобов'язання. Припинення поруки.

Гарантія. Поняття та строк дії обов'язку гаранта. Відмінність гарантії від поруки.

Завдаток. Відмінність завдатку від авансу.

Застава та її види. Особливості іпотеки. Заклад. Застава цінних паперів, товарів в обороті. Застава майнових прав. Права та обов'язки заставодавця та заставодержателя. Форма застави. Правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою. Звернення стягнення на предмет застави. Реалізація предмету застави. Притримання. Припинення застави.

Притримання як засіб забезпечення зобов'язань.

Поняття та підстави припинення зобов'язань.

Тема 24. Правові наслідки порушення зобов'язання.

Відповідальність за порушення зобов'язання

Порушення зобов'язання. Правові наслідки порушення зобов'язання. Прострочення боржника. Прострочення кредитора. Вина як підстава відповідальності за порушення зобов'язання. Одностороння відмова від зобов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. Субсидіарна відповідальність. Відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання. Збитки і неустойки.

Тема 25. Цивільно-правовий договір

Поняття, значення та функції договору в цивільному праві. Види цивільно-правових договорів. Свобода договору в цивільному праві.

Зміст договору. Істотні, звичайні та випадкові умови договору. Типові умови договору. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Тлумачення умов договору.

Укладення, зміна і розірвання договору. Стадії укладення договору: оферта та акцепт. Форма договору. Момент укладення договору. Місце укладення договору. Підстави для зміни

або розірвання договору. Зміна або розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин. Правові наслідки зміни або розірвання договору. Форма зміни або розірвання договору.

Тема 26. Договори відчуження

Поняття та значення договору купівлі-продажу. Форма договору. Сторони у договорі купівлі-продажу. Предмет і ціна як істотні умови договору купівлі-продажу. Права та обов'язки продавця і покупця. Перехід ризику випадкового знищення або випадкового пошкодження товару.

Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібною купівлі-продажу: сторони, зміст. Договір найму-продажу: сторони та зміст. Поняття договору поставки: сторони та зміст. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.

Договір міни: поняття, форма, сторони та зміст договору. Правове регулювання міни.

Поняття договору дарування. Предмет, форма, сторони у договорі дарування. Зміст договору дарування. Розірвання договору дарування на вимогу дарувальника. Позовна давність, що застосовується до вимог про розірвання договору дарування.

Поняття договору пожертви та його зміст.

Поняття договору ренти. Форма договору ренти. Сторони у договорі ренти. Зміст договору ренти. Форма і розмір ренти. Строк виплати ренти. Розрахунки між сторонами у разі розірвання договору ренти. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета ренти.

Поняття та ознаки договору довічного утримання (догляду). Форма та сторони у договорі довічного утримання (догляду). Зміст договору довічного утримання (догляду). Особливості укладення договору довічного утримання (догляду) щодо майна, що є у спільній сумісній власності. Припинення договору довічного утримання (догляду). Правові наслідки смерті набувача. Правові наслідки припинення юридичної особи-набувача.

Тема 27. Договори найму (оренди)

Поняття договору найму (оренди) та сфера його застосування. Сторони у договорі найму (оренди). Форма, предмет, ціна та строк договору найму. Зміст договору найму (оренди). Правове регулювання піднайму. Припинення договору найму.

Правове регулювання договору прокату. Предмет договору прокату. Особливості договору прокату. Правове регулювання договору найму (оренди) земельної ділянки. Правове регулювання договору найму будівлі або іншої капітальної споруди.

Найм (оренда) транспортного засобу. Предмет, форма та зміст договору найму (оренди) транспортного засобу. Особливості найму транспортного засобу з екіпажем, який його обслуговує.

Правове регулювання договору лізингу та його особливості.

Поняття договору найму житла. Види договорів найму житла. Форма та предмет договору найму житла. Сторони у договорі найму житла. Зміст договору найму житла. Розірвання договору найму житла.

Тема 28. Договір позички

Поняття договору позички. Форма договору позички. Сторони та зміст договору позички. Розірвання договору позички. Припинення договору позички. Правові наслідки неповернення речі після закінчення строку користування нею.

Тема 29. Договори виконання роботи

Поняття та значення договору підряду. Сторони в договорі підряду. Зміст договору підряду. Предмет договору підряду. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження матеріалу. Ціна роботи. Строки виконання роботи. Права та обов'язки сторін.

Види договорів підряду. Договір побутового підряду та його значення. Сторони договору побутового підряду. Форма договору побутового підряду.

Поняття та значення договору будівельного підряду. Джерела регулювання підрядних відносин у будівництві. Зміст договору будівельного підряду. Передання та прийняття робіт. Відповідальність підрядника та замовника.

Поняття договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт. Права та обов'язки замовника і підрядника. Поняття, роль та значення договорів на визнання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони у договорах. Форма договорів. Строки виконання робіт.

Тема 30. Договори про надання послуг

Поняття договору про надання послуг. Сторони в договорі про надання послуг. Плата та строк договору про надання послуг. Зміст договору про надання послуг. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг. Розірвання договору про надання послуг.

Види перевезень та їх правове регулювання. Договір перевезення вантажу: сторони, зміст, укладення та оформлення. Виконання договору перевезення вантажу. Права і обов'язки сторін за договором. Відповідальність сторін за договором перевезення вантажу. Втрата, нестача, псування вантажу. Обставини, що звільняють перевізника від відповідальності. Поняття договору перевезення пасажирів та багажу. Права та обов'язки сторін у договорі.

Поняття договору чартеру (фрахтування). Види договорів чартеру (фрахтування). Поняття договору транспортного експедирування. Сторони, форма, виконання, відповідальність.

Поняття договору зберігання. Підстави виникнення зобов'язань зберігання. Сторони, предмет, об'єкти, форма та строк договору зберігання. Права та обов'язки сторін за договором зберігання. Спеціальні види зберігання.

Договір комісії. Види договору. Сторони в договорі. Предмет і форма договору. Права і обов'язки сторін. Припинення договору.

Договір страхування та його правове регулювання. Функції страхування. Види страхування. Поняття та форма договору страхування. Істотні умови договору страхування. Момент набрання чинності договором страхування. Сторони у договорі страхування. Підстави припинення договору страхування. Недійсність договору страхування. Обов'язкове страхування. Види обов'язкового страхування.

Поняття та значення договору доручення. Сторони у договорі доручення. Строк договору доручення. Зміст доручення. Виконання доручення. Особисте виконання договору доручення. Права та обов'язки повіреного та довірителя. Припинення договору доручення.

Поняття договору комісії. Умови договору комісії. Зміст договору комісії. Виконання договору комісії. Субкомісія. Особливості окремих видів комісії.

Поняття та ознаки договору управління майном. Предмет, істотні умови, форма та строк договору управління майном. Права та обов'язки сторін у договорі управління майном. Відповідальність управителя. Підстави припинення договору управління майном. Особливості управління цінними паперами.

Тема 31. Договір позики

Поняття договору позики. Сторони у договорі позики. Форма договору позики. Проценти за договором позики. Обов'язки позичальника. Наслідки порушення договору позичальником. Заперечення договору позики. Забезпечення виконання зобов'язання

позичальником. Новація боргу у позикове зобов'язання.

Тема 32. Кредитно-розрахункові відносини

Поняття кредитно-розрахункових відносин. Правова природа та поняття кредитного договору. Сторони у кредитному договорі. Форма кредитного договору. Зміст кредитного договору. Відмова від надання або одержання кредиту.

Поняття договору банківського вкладу. Сторони у договорі банківського вкладу. Форма договору банківського вкладу. Проценти на банківський вклад. Види банківських вкладів.

Поняття договору банківського рахунку. Укладення договору банківського рахунку. Види банківських депозитних операцій.

Поняття договору факторингу. Предмет договору факторингу. Сторони у договорі факторингу. Права та обов'язки сторін за договором факторингу. Зустрічні вимоги боржника. Захист прав боржника.

Порядок та форми розрахунків у цивільному обороті. Види безготівкових розрахунків. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Тема 33. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Форма договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Поняття ліцензійного договору. Сторони у ліцензійному договорі. Строк ліцензійного договору. Типовий ліцензійний договір.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Державна реєстрація договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Поняття договору комерційної концесії. Предмет, сторони, форма та державна реєстрація договору комерційної концесії. Договір комерційної субконцесії. Права та обов'язки сторін за договором комерційної концесії.

Тема 34. Спільна діяльність

Загальна характеристика зобов'язань із спільної діяльності. Види зобов'язань із спільної діяльності та підстави їх виникнення.

Поняття договору простого товариства. Сторони та зміст договору простого товариства. Відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями. Розподіл прибутку. Виділення долі учасника на вимогу його кредитора. Припинення договору простого товариства. Відмова учасника від подальшої участі в договорі простого товариства та розірвання договору. Відповідальність учасника, щодо якого договір простого товариства припинений.

Тема 35. Недоговірні зобов'язання.

Право на публічну обіцянку винагороди без оголошення конкурсу. Зміст завдання. Строк (термін) виконання завдання. Зміна умов публічної обіцянки винагороди. Правові наслідки виконання завдання. Припинення зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди.

Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу. Право на оголошення конкурсу. Умови конкурсу. Зміна умов конкурсу. Відмова від проведення конкурсу. Переможець конкурсу.

Тема 36. Зобов'язання із вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення

Поняття зобов'язань із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Надання звіту про вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Тема 37. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи

Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи.
Зобов'язання, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.

Тема 38. Зобов'язання, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю та майну юридичної особи.

Поняття та елементи зобов'язань, що виникають внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи. Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Тема 39. Зобов'язання із заподіяння шкоди

Поняття та елементи зобов'язань із заподіяння шкоди. Поняття шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду.

Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно.

Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.

Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину.

Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності. Відшкодування шкоди, завданої кількома малолітніми та неповнолітніми особами

Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними

Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки. Відшкодування

ядерної шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. Право зворотної вимоги до винної особи. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого. Урахування вини потерпілого і матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоди.

Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Тема 40. Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Поняття зобов'язань з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Повернення в натурі безпідставно набутого майна. Відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і витрат на його утримання. Безпідставно набуте майно, що не підлягає поверненню.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Загальні положення. Умови відповідальності.

Тема 41. Загальні положення про спадкування

Генеza спадкового права. Поняття та значення спадкування. Види спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини. Відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Особливості спадкування деяких видів майна. Час відкриття спадщини. Місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування. Обов'язки спадкоємців.

Тема 42. Спадкування за заповітом

Поняття заповіту. Право на заповіт. Права заповідача. Заповідальний відказ. Предмет заповідального відказу. Право на обов'язкову частку у спадщині. Заповіт з умовою. Заповіт подружжя. Підпризначення спадкоємця. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Встановлення сервітуту у заповіті. Форма заповіту. Посвідчення заповіту. Поняття секретного заповіту. Оголошення нотаріусом секретного заповіту. Посвідчення заповіту при свідках. Право заповідача на скасування та зміну заповіту. Таємниця заповіту. Тлумачення заповіту. Недійсність заповіту.

Виконання заповіту. Право заповідача на призначення виконавця заповіту. Призначення виконавця заповіту за ініціативою спадкоємців. Призначення виконавця заповіту нотаріусом. Згода особи на призначення її виконавцем заповіту. Повноваження виконавця заповіту. Право виконавця заповіту на плату за виконання своїх повноважень. Контроль за виконанням заповіту. Право на оскарження дій виконавця заповіту. Строк чинності повноважень виконавця заповіту. Право виконавця заповіту на відмову від здійснення своїх повноважень.

Тема 43. Спадкування за законом

Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування усиновленими та усиновлювачами. Перша черга спадкоємців за законом. Друга черга спадкоємців за законом. Третя черга спадкоємців за законом. Четверта черга спадкоємців за законом. П'ята черга спадкоємців за законом. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Тема 44. Здійснення права на спадкування

Прийняття спадщини. Подання заяви про прийняття спадщини. Строки для прийняття спадщини. Прийняття заповідального відказу. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини. Право на відмову від прийняття спадщини. Правові наслідки відмови від прийняття спадщини. Відумерлість спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділення спадкового майна в натурі. Охорона спадкового майна. Управління спадщиною

Оформлення права на спадщину. Право спадкоємця на одержання свідоцтва про право на спадщину. Державна реєстрація права на спадщину. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину. Визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

Поняття спадкового договору. Сторони у спадковому договорі. Форма спадкового договору. Особливості спадкового договору з участю подружжя. Забезпечення виконання спадкового договору. Розірвання спадкового договору.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти

1. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості ВРУ. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. - № 40-44. – Ст. 356.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. - № 18. - Ст. 144.
4. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10 січня 2002 р. // ВВР. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135 (із змінами).
5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // ВВР. – 2002. - № 3-4. – Ст. 27.
6. Житловий кодекс України від 30.06.1983 р., № 5464/X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1983. - №1. – Ст. 2.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 80731-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. - 1984. - Додаток до № 51. - Ст. 1122.
8. Про акціонерні товариства. Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // ВВР. – 2008. - № 50-51. - Ст. 384.
9. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // ВВР – 2001. - № 5-6. - Ст. 30.
10. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-XII // ВВР. – 1992. - № 31. - Ст. 440.
11. Про господарські товариства. Закон України від 19 вересня 1991 року № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 49. - Ст. 682.
12. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень. Закон України від 1 липня 2004 р. № 1952-IU// ВВР. – 2004. - № 51. – Ст. 553.
13. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців. Закон України від 15.05.2003 // Офіційний вісник України. - 2003. - № 25. - Ст. 1172.
14. Про заставу. Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2654-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. - Ст. 56.
15. Про захист прав споживачів. Закон України № 1023-XII від 12 травня 1991 р. // ВВР. – 1991. - № 30. – Ст. 379 (в редакції Закону № 3161-IV від 01.12.2005 // Офіційний вісник України. - 2006. - №1-2. - Ст. 1).
16. Про інформацію. Закон України від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради. - 1992. - № 48. - Ст. 650.
17. Про іпотеку. Закон України від 5 червня 2003 р. № 898-IU // ВВР. – 2003. – N 38. - Ст. 313.

18. Про оренду землі. Закон України від 6 жовтня 1998 р. № 161-ХІУ // ВВР. – 1998. - № 46-47. - Ст. 280.
19. Про приватизацію державного житлового фонду. Закон України від 19 червня 1992 р. № 2482-ХІІ // ВВР. – 1992. - № 36. – Ст. 524.
20. Про страхування. Закон України від 07.03.1996 р № 85/96-ВР // ВВР. – 1996. - № 18. - Ст. 78.
21. Тимчасовий порядок державної реєстрації правочинів. Затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 26.05.2004 № 671 // Офіційний вісник України. - 2004. - № 21. - Ст. 1420.

Постанови Пленуму Верховного Суду України

22. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 9.
23. Про судову практику із справ про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним. Постанова Пленуму Верховного суду України від 28 березня 1972 р. № 3.
24. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 4 (Із змінами і доповненнями).
25. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав. Постанова пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 р. № 3 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Верховного Суду України № 20 від 19.12.2008 р.).
26. Про судову практику у справах про спадкування. Постанова Пленуму Верховного суду України від 30 травня 2008 р. № 7.
27. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 р. № 6 (Із змінами).
28. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 квітня 1996 р. № 5 (Із змінами).

Навчальна та наукова література

1. Андрощук С. Усе про договір міни // Адвокатура. - 2005. - № 8. - 8 квітня. - С. 7.
2. Апоносюк М.П. Момент укладення договору ренти // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. - № 4. - С. 122-126.
3. Афанасьєв В.В. Співвідношення договору підряду та договору купівлі-продажу (питання теорії та практики) // Актуальні питання цивільного та господарського права. - 2006. - № 1 - С. 5-14.
4. Баскакова Ю. Забезпечення виконання зобов'язань // Юридична газета. -2007. - № 11. - 15 березня. - С.13.
5. Бігова Т. Суб'єкти права інтелектуальної власності // Право України. —2005. - № 11. — С. 95-98.
6. Бичкова С. Права покупця за договором роздрібної купівлі-продажу // Підприємство, господарство і право. - 2006. - № 11. - С. 21-24.
7. Блажківська О. Співвідношення договору про спільну діяльність та засновницького договору // Підприємство, господарство і право -2006. - № 4. - С. 25-27.
8. Бородін М.М., Луспеник Д.Д. Захист прав інтелектуальної власності: проблеми судової практики та законодавчого забезпечення // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2007. - № 1 (2). – С. 48-61.
9. Бичкова С. Права покупця за договором роздрібної купівлі-продажу // Підприємство, господарство і право. - 2006. - № 11 - С. 21-24.
10. Васильченко В.В. Коментар Книги шостої Цивільного кодексу України “Спадкове право” // Довідник нотаріуса. – 2006. - № 1. – С. 2-86.
11. Васильченко В.В. Юридична сутність інституту спадкового договору та його місце в системі цивільного права // Право України. – 2003. - № 6. – С. 118-121; № 7. – С. 137-140.

12. Глоба О. Укладення договору поставки: теорія і практика // Юридичний журнал. - 2005. - № 2. - С. 40-47.
13. Діковська І.А. Поняття та ознаки договору про надання послуг // Держава і право: збірник наукових праць Юридичної і політичної науки. - 2005. - Вип. 27. - С. 327-331.
14. Домбругова А. Припинення договору ренти // Юридичний вісник України. -2005. - № 51. - 24 грудня. - С. 13.
15. Заїка Ю. Заповіт подружжя // Право України. – 2004. - № 4. – С.91-93.
16. Заїка Ю.О. Проблеми, що виникають при застосуванні спадкового законодавства // Вісник Верховного Суду України. - 2006. - № 3. - С. 30-35.
17. Ємельянчик С. Договір про надання послуг у новому Цивільному кодексі України // Підприємництво, господарство і право. - 2005. - № 2. - С. 92-95.
18. Ігнатенко В.М. Заповідальний відказ і заповідальне покладення як види позадоговірних зобов'язань // Підприємництво, господарство і право.-2005. - № 6. - С. 17-20.
19. Канзофарова І.С. Дослідження проблеми цивільно-правової відповідальності: окремі методологічні аспекти // Держава і право. —2005. — Вип. 30. – С. 345-349.
20. Міхно О. Поняття та види підстав припинення цивільно-правового договору // Право України. – 2004. - № 5. – С.135-138.
21. Отрадна І.Л. Поняття та форми вини як умови деліктної відповідальності в цивільному праві // Юридична Україна. — 2005. - № 3.- С. 46-49.
22. Поняття вини у сучасному цивільному праві України // Юридичний журнал. — 2006. - № 7. - С. 41-45.
23. Проблемні питання у застосуванні цивільного і господарського кодексів України / Під редакцією Яреми А.Г., Ротаня В.Г. - К.: Реферат, 2005.
24. Суб'єкти права інтелектуальної власності на ноу-хау // Право України. —2005. - № 11. - С. 95-98.
25. Судова практика розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб / Верховний Суд України / Узагальнення судової практики від 21.12.2009 р.
26. Хатнюк Н. Юридична природа фіктивних та удаваних правочинів // Право України. – 2004. - № 4. – С.37-41.
27. Хоменко С. Правові аспекти відповідальності за набуття, збереження майна без достатньої правової підстави // Юридичний журнал. – 2006. - № 7. - С. 38-40.
28. Цивільне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред Я.М.Шевченко. – К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003.
29. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / Борисова В.І. (кер.авт.кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг.ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
30. Цивільне право України: Підручник: У 2 книгах / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В.Боброва, А.С. Довгерт та ін., За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
31. Цивільне право України: Навчальний посібник / За заг. ред. І.А.Бірюкова, Ю.О.Заїки. – К.: Істина, 2004.
32. Цивільне право України. Особлива частина: навч. посіб. / І.Е. Берестова, С.С. Бичкова, І.А.Бірюков та ін.; За заг. ред. С.С. Бичкової. – К.: Нац.акад.внутр.справ України, 2005.

ПРОГРАМА З КУРСУ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Мета: засвоєння студентами основних питань Загальної та Особливої частини кримінального права України з урахуванням судової практики, норм чинного законодавства України та досягнень науки кримінального права.

Завдання вивчення курсу:

систематизоване закріплення студентами теоретичних знань про історію, принципи, категорії і положення науки кримінального права;

- навчання студентів правильному орієнтуванню в чинному кримінальному законодавстві;

- набуття вміння застосовувати норми кримінального права при кваліфікації злочинів;

- ознайомити студентів із Особливою частиною кримінального права України;

- виробити у студентів навички застосування норм кримінального права при кваліфікації злочинів;

- розкрити теоретичний та практичний нерозривний зв'язок Особливої та Загальної частин кримінального права.

Знати:

- поняття, предмет, метод правового регулювання та систему кримінального права України;

- поняття та ознаки закону про кримінальну відповідальність, його чинність у часі та просторі;

- поняття, види та склад злочину;

- стадії вчинення умисного злочину, співучасть у злочині та множинність злочинів;

- обставини, що виключають кримінальну відповідальність;

- поняття та правові підстави звільнення від кримінальної відповідальності;

- поняття, мету та види покарань;

- правила призначення покарання та звільнення від покарання та його відбування;

- поняття судимості, погашення та зняття судимості;

- поняття примусових заходів медичного характеру та примусового лікування;

- особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх тощо.

- поняття, значення і систему Особливої частини кримінального права України; зміст розділів Особливої частини чинного Кримінального кодексу України; особливості та основні елементи характерних складів злочинів по кожному розділу Особливої частини кримінального права України;

Вміти:

- вільно орієнтуватися в системі чинного кримінального законодавства України;

- розуміти причинно-наслідкові зв'язки між різноманітними правовими явищами;

- порівнювати, пояснювати, аналізувати, систематизувати та критично

осмислювати окремі правові явища, юридичні факти;

- застосовувати кримінально-правові норми при кваліфікації злочинів тощо.
- правильно тлумачити і застосовувати норми кримінального права; визначати основні елементи складу будь-якого злочину; самостійно поповнювати і поглиблювати свої знання; правильно кваліфікувати злочини, тим самим застосовуючи здобуті теоретичні знання на практиці; обґрунтовувати та обстоювати свою правову позицію;

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА:

Змістовний модуль I. ВСТУП ДО ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Тема 1. Поняття, предмет, метод та система кримінального права. Кримінальна політика
Зміст теми:

Кримінальне право як галузь права, законодавства, навчальна дисципліна та юридична наука. Кримінальне право як галузь права: поняття, предмет, методи та взаємозв'язок із суміжними галузями права. Принципи кримінального права. Система кримінального права. Загальна та Особлива частини кримінального права, їх особливості та взаємозв'язок. Кримінальне право як галузь законодавства. Наукові засади побудови системи кримінального права. Наука кримінального права як галузь юридичної науки. Розвиток науки кримінального права. Наступність у науці кримінального права. Предмет, функції і методи науки кримінального права, її взаємозв'язок із загальною теорією права і суміжними правовими науками. Основні напрямки досліджень та завдання кримінально-правової науки на сучасному етапі. Вплив науки кримінального права на законодавчу та правозастосовну діяльність, на формування юридичного мислення і правової свідомості населення. Кримінальне право як навчальна дисципліна, її предмет, основні методи та форми вивчення. Система курсу Загальної частини кримінального права.

Поняття кримінальної політики української держави та її наукові засади. Роль кримінального права у реалізації кримінальної політики української держави. Основні напрямки кримінальної політики.

Мета та методи кримінальної політики. Реалізація кримінальної політики у законодавчій та правозастосовній діяльності. Поняття криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь. Пріоритети та напрямки кримінальної політики на сучасному етапі розвитку та розбудови правової держави.

Тема 2. Закон про кримінальну відповідальність

Зміст теми:

Поняття закону про кримінальну відповідальність, його ознаки, завдання та значення. Закон про кримінальну відповідальність як джерело кримінального законодавства. Структура Кримінального кодексу України. Загальна та Особлива частини Кримінального кодексу, їх єдність, взаємозв'язок та відмінність.

Кримінально-правові норми. Співвідношення норми і статті закону про кримінальну відповідальність. Види кримінально-правових норм: забороняючі, дефінітивні (роз'яснюючі), заохочувальні (стимулюючі), обмежувальні. Структура статей Особливої частини Кримінального кодексу України. Види диспозицій і санкцій статей Особливої частини КК України.

Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. Правила набрання чинності законом про кримінальну відповідальність. Поняття часу вчинення злочину. Припинення чинності закону про кримінальну відповідальність.

Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі. Поняття закону про кримінальну відповідальність, який скасовує злочинність діяння або пом'якшує кримінальну відповідальність, та закону про кримінальну відповідальність, який встановлює злочинність діяння або посилює кримінальну відповідальність. Межі зворотної дії закону про

кримінальну відповідальність у часі. Особи, на яких поширюється зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі. Чинність проміжного закону про кримінальну відповідальність у часі.

Принципи чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі: територіальний, громадянства, реальний та універсальний. Зміст територіального принципу. Поняття території України за чинним законодавством. Поняття місця вчинення злочину. Зміст принципу громадянства. Відповідальність громадян України або осіб без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини за її межами. Правові наслідки засудження цих осіб за межами України. Зміст реального принципу. Випадки кримінальної відповідальності за КК України іноземців або осіб без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами. Екстрадиція (видача) злочинців.

Тлумачення закону про кримінальну відповідальність: поняття та значення. Види тлумачення: за суб'єктом – аутентичне (легальне), офіційне, судове, неофіційне (доктринальне, професійне, буденне); за прийомами – лінгвістичне, логічне, систематичне, історичне; за обсягом – буквальне, обмежувальне, розширювальне.

Рішення Конституційного Суду України як акти офіційного тлумачення кримінально-правових норм. Юридична природа та кримінально-правове значення роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.

Аналогія у законі про кримінальну відповідальність.

Тема 3. Злочин та його види

Зміст теми:

Проблеми соціальної зумовленості злочину. Наукові засади криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь.

Поняття злочину в чинному Кримінальному кодексі України та у теорії кримінального права.

Ознаки злочину. Суспільна небезпечність як матеріальна (об'єктивна) ознака злочину. Характер і ступінь суспільної небезпечності. Протиправність як формальна (юридична) ознака злочину. Співвідношення суспільної небезпечності та протиправності. Винність як ознака злочину.

Проблеми вдосконалення поняття злочину у кримінальному праві.

Малозначність діяння: поняття, об'єктивні та суб'єктивні підстави.

Місце злочину в системі правопорушень. Відмежування злочинів від інших правопорушень та аморальних проступків.

Законодавча класифікація злочинів залежно від ступеня тяжкості: злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. Значення класифікації злочинів. Класифікація злочинів у кримінально-правовій доктрині.

Змістовний модуль II. СКЛАД ЗЛОЧИНУ: ПОНЯТТЯ, ЕЛЕМЕНТИ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ

Тема 4. Склад злочину і кваліфікація злочинів

Зміст теми:

Вчення про склад злочину в теорії кримінального права. Значення (функції) складу злочину. Склад злочину як підстава кримінальної відповідальності.

Елементи складу злочину: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Обов'язкові та факультативні ознаки складу злочину.

Проблема класифікації складів злочинів у теорії кримінального права.

Види складів злочинів за ступенем суспільної небезпеки. Основний склад злочину. Кваліфікований склад злочину. Особливо кваліфікований склад злочину. Привілейований склад злочину.

Види складів злочинів за способом описування у законі. Простий склад злочину. Складний склад злочину. Формальний склад злочину. Матеріальний склад злочину.

Усічений склад злочину.

Поняття кваліфікації злочинів. Кваліфікація злочинів як стадія застосування кримінального закону. Формула кваліфікації злочинів. Кваліфікація злочинів та формулювання обвинувачення як основні форми закріплення кваліфікації злочинів у процесуальних документах.

Тема 5. Об'єкт і предмет злочину

Поняття та значення об'єкта злочину. Проблеми об'єкта злочину у теорії кримінального права. Механізм заподіяння шкоди об'єктові злочину.

Види об'єктів злочину. Загальний об'єкт злочину. Родовий об'єкт злочину. Безпосередній об'єкт злочину.

Основний, додатковий та факультативний безпосередній об'єкт злочину.

Поняття предмета злочину та його місце у структурі складу злочину. Відмінність предмета злочину від об'єкта злочину та від знарядь і засобів вчинення злочину.

Поняття потерпілого від злочину та його кримінально-правове значення. Відмінність від кримінально-процесуального та віктимологічного поняття потерпілого.

Тема 6. Об'єктивна сторона злочину

Зміст теми:

Поняття об'єктивної сторони складу злочину у теорії кримінального права. Ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Кримінально-правове значення об'єктивної сторони складу злочину.

Суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність). Поняття та ознаки злочинної дії у кримінальному праві. Співвідношення понять "поведінка", "дія", "вчинок". Усвідомленість та воля як основні ознаки злочинної дії. Проблеми кримінальної відповідальності при рефлексивних реакціях, інстинктивній, імпульсивній поведінці та автоматичних діях особи. Об'єктивні межі злочинної дії. Поняття та ознаки злочинної бездіяльності. Умови кримінальної відповідальності за злочинну бездіяльність. Чиста та змішана бездіяльність.

Поняття непереборної сили, фізичного і психічного примусу та їх значення для вирішення питання про кримінальну відповідальність за суспільно небезпечне діяння (дію чи бездіяльність).

Суспільно небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони складу злочину: поняття, види та значення для кваліфікації злочинів.

Теорії причинного зв'язку у кримінально-правовій доктрині. Правила встановлення причинного зв'язку між діянням і суспільно небезпечними наслідками. Об'єктивний характер причинного зв'язку.

Види причинних зв'язків. Особливості причинного зв'язку при злочинній бездіяльності.

Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Спосіб, знаряддя, засоби, місце, час, обстановка вчинення злочину. Значення факультативних ознак об'єктивної сторони складу злочину для кваліфікації злочину та призначення покарання.

Тема 7. Суб'єкт злочину

Зміст теми:

Поняття суб'єкта злочину у Кримінальному кодексі України. Вчення про суб'єкт злочину в теорії кримінального права. Ознаки суб'єкта злочину. Загальний та спеціальний суб'єкт злочину. Ознаки та види спеціального суб'єкта, його значення для кваліфікації злочину.

Суб'єкт злочину та особа злочинця.

Фізична особа як суб'єкт злочину. Проблема визнання юридичних осіб суб'єктами окремих злочинів у інших державах і міжнародному праві.

Вік як обов'язкова ознака суб'єкта злочину. Злочини, за вчинення яких настає кримінальна відповідальність з 14 та 16 років. Основні правила встановлення віку суб'єкта

злочину. Особливості визначення віку кримінальної відповідальності за відсутності офіційних документів, що його підтверджують.

Осудність як обов'язкова ознака суб'єкта злочину. Формула осудності.

Поняття неосудності у теорії кримінального права та КК України. Критерії неосудності: медичний (біологічний) та юридичний (психологічний). Ознаки медичного критерію неосудності: хронічне психічне захворювання, тимчасовий розлад психічної діяльності, недоумство, інший хворобливий стан.

Ознаки юридичного критерію неосудності. Характеристика інтелектуальної та вольової ознак юридичного критерію неосудності та їх співвідношення.

Обмежена осудність. Урахування визнання особи обмежено осудною при призначення покарання.

Застосування примусових заходів медичного характеру до неосудних та обмежено осудних осіб.

Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин.

Тема 8. Суб'єктивна сторона злочину

Зміст теми:

Поняття суб'єктивної сторони складу злочину та її значення. Обов'язкові та факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. Вчення про суб'єктивну сторону складу злочину в теорії кримінального права. Суб'єктивне ставлення у винуватості.

Вина як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони складу злочину. Форми вини у кримінальному праві, їх значення для кваліфікації злочину та призначення покарання.

Умисел та його види за чинним КК України. Поняття прямого і непрямого умислу, їхні інтелектуальні та вольові моменти (ознаки). Відмінність непрямого умислу від прямого. Види умислу в теорії кримінального права та судовій практиці: за моментом формування злочинного наміру – заздалегідь обдуманий, умисел, що виник раптово; за спрямованістю – визначений (конкретизований): простий та альтернативний; невизначений (неконкретизований). Питання кваліфікації злочинів, вчинених з визначеним і невизначеним умислом.

Необережність та її види. Злочинна самовпевненість та її інтелектуальний і вольовий моменти (ознаки). Відмінність злочинної самовпевненості від непрямого умислу. Злочинна недбалість та її об'єктивний і суб'єктивний критерії.

Випадок (казус) як невинне заподіяння суспільно небезпечних наслідків, його відмінність від злочинної недбалості.

Змішана форма вини та її значення для кваліфікації злочину. Особливості вини у злочинах з формальним складом.

Мотив і мета як факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. Кримінально-правове значення мотиву та мети вчинення злочину. Кримінально-правове значення емоцій як факультативної ознаки суб'єктивної сторони складу злочину.

Поняття та види помилок у теорії кримінального права. Юридична помилка, її види та вплив на кримінальну відповідальність. Фактична помилка, її види та вплив на кримінальну відповідальність.

Змістовний модуль III. СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ТА СПІВУЧАСТЬ У ЗЛОЧИНІ

Тема 9. Стадії вчинення умисного злочину

Зміст теми:

Поняття та види стадій вчинення злочину за КК України.

Готування до злочину: поняття, об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Види готування до злочину. Відмежування готування до злочину від виявлення наміру вчинити злочин.

Замах на злочин: поняття, об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Відмежування замаху на злочин від готування до злочину та закінченого злочину. Види замаху на злочин: закінчений і

незакінчений; замах на непридатний об'єкт і замах непридатними засобами.

Поняття закінченого злочину. Проблеми визначення моменту закінчення злочинів у теорії кримінального права та правозастосовній діяльності.

Підстави кримінальної відповідальності за готування до злочину та замах на злочин. Кваліфікація готування до злочину та замаху на злочин.

Поняття та умови добровільної відмови при незакінченому злочині. Відмінність добровільної відмови від дійового каяття. Стадії вчинення злочину, на яких можлива добровільна відмова. Питання про добровільну відмову на стадії закінченого замаху на злочин.

Тема 10. Співучасть у злочині

Зміст теми:

Поняття та значення співучасті у злочині, її об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Вчення про співучасть у злочині у теорії кримінального права.

Відмінність співучасті від об'єктивно пов'язаних необережних злочинних діянь (необережного співзаподіяння).

Види співучасників злочину за КК України. Виконавець (співвиконавець) злочину. Посереднє вчинення злочину. Організатор злочину. Види організації злочину. Особливості суб'єктивної сторони організатора злочину. Підбурювач до злочину. Ознаки вдалого підбурювання. Способи підбурювання. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки підбурювання. Відмінність підбурювача від організатора, виконавця та загальних закликів до злочинної діяльності. Пособник злочину. Інтелектуальне та фізичне пособництво. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки пособництва. Відмежування пособництва від підбурювання.

Причетність до злочину. Відмінність причетності до злочину від співучасті у злочині. Види причетності. Відповідальність за причетність до злочину.

Види та форми співучасті. Вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою та злочинною організацією.

Підстави та межі відповідальності співучасників. Залежність відповідальності співучасників від дій виконавця.

Відповідальність та кваліфікація дій співучасників при різних формах співучасті. Кримінальна відповідальність організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації.

Спеціальні питання відповідальності співучасників. Співучасть у злочинах зі спеціальним суб'єктом. Провокація злочину. Екссес виконавця. Вплив екссесу виконавця на відповідальність співучасників. Відмінність екссесу від зміни поведінки. Кримінальна відповідальність при невдалій співучасті.

Добровільна відмова співучасників. Добровільна відмова виконавця. Відповідальність інших співучасників при добровільній відмові виконавця. Особливості добровільної відмови організатора, підбурювача та пособника.

Змістовний модуль IV. МНОЖИННІСТЬ ЗЛОЧИНІВ ТА ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Тема 11. Множинність злочинів

Зміст теми:

Поняття множинності злочинів у кримінальному праві. Юридична характеристика множинності злочинів. Відмежування множинності злочинів від одиничних злочинів, що складаються з декількох діянь, від складних (складених) злочинів, від триваючих та продовжуваних злочинів. Форми множинності злочинів. Підстави (критерії) виділення окремих форм множинності злочинів. Проблеми систематизації різних проявів множинності злочинів у науці кримінального права.

Форми множинності злочинів, що виділяються в КК України.

Повторність злочинів. Поняття повторності злочинів за КК України. Специфічні ознаки повторності злочинів. Відображення повторності злочинів у Загальній та Особливій частинах КК України. Види повторності. Кримінально-правове значення повторності злочинів.

Сукупність злочинів. Поняття сукупності злочинів за КК України. Специфічні ознаки сукупності злочинів. Відмінність сукупності злочинів від конкуренції кримінально-правових норм. Види сукупності злочинів: ідеальна, реальна, реально-ідеальна. Кримінально-правове значення сукупності злочинів.

Рецидив злочинів. Поняття рецидиву злочинів за КК України. Специфічні ознаки рецидиву злочинів. Відображення рецидиву злочинів у Загальній та Особливій частинах КК України. Види рецидиву: загальний, спеціальний, простий, багаторазовий, пенітенціарний. Кримінально-правове значення рецидиву злочинів та окремих його видів.

Поєднання в поведінці особи кількох форм множинності злочинів. Кримінально-правове значення такого поєднання.

Тема 12. Обставини, що виключають злочинність діяння

Зміст теми:

Поняття та юридична природа обставин, що виключають злочинність діяння. Проблеми класифікації цих обставин у науці кримінального права.

Необхідна оборона: поняття, ознаки, умови правомірності. Перевищення меж необхідної оборони. Юридична природа ситуації, передбаченої ч. 4 ст. 36 КК України. Провокація оборони.

Уявна оборона: поняття за КК України, юридична природа та основні різновиди. Вплив уявної оборони на кримінальну відповідальність особи.

Затримання особи, що вчинила злочин: поняття, ознаки, умови правомірності, відмінність від необхідної оборони. Відповідальність за перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Крайня необхідність: поняття, ознаки, умови правомірності, відмінність від необхідної оборони. Проблеми відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності.

Фізичний або психічний примус: поняття та ознаки. Кримінально-правове значення фізичного та психічного примусу.

Виконання наказу або розпорядження: поняття та основний кримінально-правовий зміст. Підстави визнання наказу або розпорядження законним. Поняття та ознаки явно злочинного наказу або розпорядження. Правові наслідки відмови від виконання явно злочинного наказу або розпорядження. Особливості кримінальної відповідальності особи, яка віддала явно злочинний наказ або розпорядження, та особи, яка виконала такий наказ або розпорядження. Особливості кримінально-правової оцінки ситуації, в якій особа виконала наказ або розпорядження за обставин, коли вона не усвідомлювала і не могла усвідомлювати його злочинного характеру.

Діяння, пов'язане з ризиком: поняття та основний кримінально-правовий зміст. Поняття та ознаки виправданості ризику за КК України. Невиправданий ризик та його кримінально-правове значення.

Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації: поняття та основний кримінально-правовий зміст. Специфічні підстави та особливості кримінальної відповідальності особи, яка виконує таке завдання.

Загальна характеристика обставин, що виключають злочинність діяння, які не передбачені КК України.

Змістовний модуль V. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД НЕЇ

Тема 13. Кримінальна відповідальність та її підстава

Зміст теми:

Питання про свободу волі у кримінальному праві. Філософське обґрунтування кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин. Кримінальна відповідальність як один із видів юридичної відповідальності. Поняття кримінальної відповідальності. Кримінально-правові відносини та їх структура. Виникнення і припинення кримінальної відповідальності. Питання про кримінальну відповідальність у науці кримінального права. Позитивна і негативна (ретроспективна) кримінальна відповідальність.

Співвідношення кримінальної відповідальності та кримінального покарання.

Об'єктивна та суб'єктивна підстава кримінальної відповідальності.

Форми реалізації кримінальної відповідальності. Загальна характеристика окремих форм кримінальної відповідальності, що передбачені у КК України.

Тема 14. Звільнення від кримінальної відповідальності

Зміст теми:

Поняття звільнення від кримінальної відповідальності. Передумови та підстави звільнення від кримінальної відповідальності. Порядок звільнення, його кримінально-правові наслідки. Види звільнення від кримінальної відповідальності.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Поняття щирого каяття, активного сприяння розкриттю злочину, повного відшкодування завданих збитків, усунення заподіяної шкоди. Відмінність дійового каяття від добровільної відмови від доведення злочину до кінця.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Передумова та підстава звільнення. Поняття примирення з потерпілим, відшкодування завданих збитків, усунення заподіяної шкоди.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Умови та строки поручительства. Вимоги до поведінки особи, яку було передано на поруки. Кримінально-правові наслідки порушення особою умов передачі її на поруки.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. Передумови звільнення. Поняття та види зміни обстановки. Підстави звільнення. Характеристика діяння, що втратило суспільну небезпечність, та особи, яка перестала бути суспільно небезпечною.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Передумова звільнення. Тривалість строків та порядок їх обчислення. Залежність строків давності від класифікації злочинів за ступенем тяжкості. Зупинення, переривання, відновлення перебігу строків давності. Особливості застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі. Незастосування давності до особи у разі вчинення нею злочинів проти миру та безпеки людства.

Змістовний модуль VI. ПОКАРАННЯ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ПОРЯДОК ПРИЗНАЧЕННЯ, ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ

Тема 15. Покарання та його види

Зміст теми:

Поняття покарання. Ознаки покарання. Покарання як захід державного примусу. Роль покарання.

Мета покарання: кара, виправлення, загальна та спеціальна превенції.

Система та види покарань, її ознаки та значення. Види покарань: штраф; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи;

службові обмеження для військовослужбовців; конфіскація майна; арешт; обмеження волі; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; позбавлення волі на певний строк; довічне позбавлення волі.

Класифікація видів покарань. Критерії класифікації. Характеристика основних покарань, додаткових покарань, покарань, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові.

Характеристика окремих видів покарань, підстави та умови їх застосування: штраф, позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, конфіскація майна, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі.

Порядок заміни покарання одного виду іншим.

Тема 16. Призначення покарання

Зміст теми:

Поняття призначення покарання. Підстави призначення покарання. Принципи призначення покарання: законність покарання, визначення покарання в судовому вироку, обґрунтованість й обов'язковість мотивування покарання у вироку, гуманність покарання, індивідуалізація, справедливість покарання.

Загальні засади призначення покарання, їх поняття та зміст.

Призначення покарання у межах, установлених у санкції статті Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинений злочин. Значення положень Загальної частини КК України для призначення покарання. Врахування ступеня тяжкості вчиненого злочину, особи винного та обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.

Загальна характеристика та значення для призначення покарання обставин, які пом'якшують покарання. Загальна характеристика та значення для призначення покарання обставин, які обтяжують покарання. Врахування судом при призначенні покарання обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.

Призначення покарання за незакінчений злочин. Врахування ступеня тяжкості вчиненого діяння, ступеня здійснення злочинного наміру та причин, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця.

Призначення покарання за злочин, вчинений у співучасті. Врахування характеру та ступеня участі співучасників у вчиненні злочину.

Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: підстави та порядок призначення. Призначення покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції Особливої частини КК України. Перехід до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті за вчинений злочин. Непризначення додаткового покарання, передбаченого в санкції статті Особливої частини КК України як обов'язкового.

Призначення покарання за сукупністю злочинів. Правила призначення покарання за сукупністю злочинів. Призначення покарання (основного і додаткового) за кожний злочин окремо. Визначення остаточного покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим. Призначення остаточного покарання шляхом повного чи часткового складання. Межі призначення покарання за сукупністю злочинів, якщо хоча б один з них є умисним тяжким або особливо тяжким, або якщо хоча б за один із вчинених злочинів призначено довічне позбавлення волі. Порядок призначення додаткових покарань за сукупністю злочинів. Призначення покарання у випадку, якщо після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще і в іншому злочині, вчиненому ним до постановлення попереднього вироку.

Призначення покарання за сукупністю вироків. Правила призначення покарання за сукупністю вироків. Призначення покарання за новим вироком. Повне або часткове приєднання невідбутої частини покарання за попереднім вироком особливості призначення

покарання за сукупністю вироків, якщо хоча б один із злочинів є особливо тяжким, та у випадку складання покарань у виді довічного позбавлення волі та будь-яких менш суворих покарань.

Порядок приєднання за сукупністю вироків додаткових покарань.

Порядок призначення покарань при одночасному збігу сукупності злочинів та сукупності вироків.

Відмінність правил призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків.

Правила переведення менш суворих покарань у більш суворі.

Зарахування попереднього ув'язнення у строк покарання у разі засудження особи до позбавлення волі. Порядок обчислення строків покарання.

Тема 17. Звільнення від покарання та його відбування

Зміст теми:

Поняття звільнення від покарання та його відбування. Види звільнення: безумовне і умовне звільнення.

Поняття та ознаки умовного звільнення від покарання. Звільнення від відбування покарання з випробуванням, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням. Застосування додаткових покарань у разі звільнення від відбування основного покарання з випробуванням. Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Підстави застосування умовно-дострокового звільнення. Іспитовий строк при умовно-достроковому звільненні. Наслідки умовно-дострокового звільнення.

Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. Підстави застосування звільнення від відбування покарання.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років. Умови звільнення. Тривалість іспитового строку. Особливості правових наслідків звільнення від покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.

Безумовне звільнення від покарання: звільнення від покарання, якщо буде визнано, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною, звільнення у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, звільнення від покарання за хворобою.

Особливі види звільнення від покарання: звільнення від покарання у разі прийняття нового закону, що виключає або пом'якшує призначене особі покарання

Амністія і помилування як підстави звільнення від покарання та його відбування.

Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності. Підстави (обставини) звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності.

Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку. Строки давності виконання обвинувального вироку. Перебіг строків давності. Умови застосування давності обвинувального вироку. Підстави зупинення перебігу строку давності виконання обвинувального вироку.

Звільнення від покарання за хворобою. Види звільнення від покарання за хворобою. Умови звільнення від покарання за хворобою.

Тема 18. Судимість

Зміст теми:

Поняття та кримінально-правове значення судимості. Виникнення і припинення судимості. Способи припинення судимості. Правові наслідки припинення судимості.

Погашення судимості: поняття та умови. Строки погашення судимості та порядок їх обчислення. Особливості обчислення строку погашення судимості по закінченні строків давності виконання обвинувального вироку, при достроковому звільненні від відбування покарання, заміні невідбутої частини покарання більш м'яким. Переривання строку погашення судимості.

Зняття судимості: поняття, значення та порядок застосування.

Змістовний модуль VII. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ ТА ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ, ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Тема 19. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування

Зміст теми:

Поняття, підстави та мета застосування примусових заходів медичного характеру. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру. Види примусових заходів медичного характеру. Критерії призначення примусових заходів медичного характеру. Продовження, зміна або припинення примусових заходів медичного характеру. Зарахування часу застосування примусових заходів медичного характеру до строку покарання.

Примусове лікування. Підстава застосування примусового лікування. Особи, до яких застосовується примусове лікування. Порядок здійснення примусового лікування, його залежність від виду покарання, який відбуває особа.

Тема 20. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Зміст теми:

Примусові заходи виховного характеру: поняття, підстави та порядок застосування.

Види покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітніх. Особливості призначення покарання, звільнення від відбування покарання з випробуванням, звільнення від покарання із застосування примусових заходів виховного характеру, звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності, умовно - дострокового звільнення від відбування покарання, погашення чи зняття судимості.

Змістовний модуль IX. ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ ТА СИСТЕМА ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ I – IV РОЗДІЛАМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ.

Тема 21. Поняття, значення та система Особливої частини кримінального права.

Зміст теми:

Особлива частина кримінального права як складова кримінального права. Поняття Особливої частини кримінального права як галузі права, навчальної дисципліни та галузі юридичної науки. Норми Особливої частини кримінального права та їх види.

Значення Особливої частини кримінального права. Співвідношення Загальної та Особливої частин кримінального права. Фактори, які обумовлюють єдність та визначають відмінність Загальної та Особливої частини кримінального права.

Криміналізація і декриміналізація, диференціація та індивідуалізація кримінальної

відповідальності за окремі злочини.

Система Особливої частини кримінального права. Поняття системи Особливої частини кримінального права та критерії її побудови. Система Кримінального кодексу України. Значення системи Особливої частини кримінального права.

Значення практики застосування норм Особливої частини кримінального права, її джерела і значення.

Особлива частина кримінального права як навчальна дисципліна, її предмет і система.

Наука Особливої частини кримінального права України.

Поняття і види кримінально-правової кваліфікації.

Поняття кримінально-правової кваліфікації. Види кримінально-правової кваліфікації. Кваліфікація злочину як вид кримінально-правової кваліфікації. Юридичне закріплення результатів кваліфікації. Формулювання обвинувачення і формула кваліфікації злочину, вимоги до неї. Підстави кримінально-правової кваліфікації.

Принципи кримінально-правової кваліфікації.

Поняття принципів кримінально-правової кваліфікації. Окремі види принципів кримінально-правової кваліфікації.

Значення правильної кримінально-правової кваліфікації.

Поняття правильної кваліфікації. Значення правильної кваліфікації для вирішення питань матеріального кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики.

Тема 22. Злочини проти основ національної безпеки України

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти основ національної безпеки України. Поняття злочинів проти основ національної безпеки. Їх класифікація.

Злочини проти внутрішньої безпеки України.

Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади.

Посягання на життя державного чи громадського діяча.

Диверсія.

Злочини проти зовнішньої безпеки України.

Державна зрада. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду.

Шпигунство. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності за шпигунство.

Тема 23. Злочини проти життя та здоров'я особи

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи.

Поняття злочинів проти життя та здоров'я особи. Класифікація злочинів, передбачених розділом II Особливої частини КК України.

Злочини проти життя особи.

Поняття і види злочинів проти життя.

Поняття вбивства. Безпосередній об'єкт вбивства. Момент початку та припинення життя. Проблема визначення виконавця вбивства за умови, що в позбавленні життя потерпілого брали участь кілька осіб. Відмежування вбивства від інших злочинів, поєднаних із заповіданням смерті потерпілому. Диференціація відповідальності за вбивство за чинним кримінальним законодавством України. Види умисного вбивства.

Основний склад умисного вбивства.

Умисне вбивство при кваліфікуючих ознаках. Види цих ознак, їх класифікація і зміст.

"Привілейовані" види умисного вбивства. Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини. Умисне

вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Вбивство через необережність. Співвідношення вбивства через необережність та інших злочинів, складами яких охоплюється позбавлення життя через необережність.

Доведення до самогубства.

Злочини проти здоров'я особи.

Поняття і види злочинів проти здоров'я. Безпосередній об'єкт злочинів проти здоров'я особи.

Поняття тілесного ушкодження. Види тілесних ушкоджень.

Умисне тяжке тілесне ушкодження. Ознаки тяжкого тілесного ушкодження та їх зміст. Відмінність умисного тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, від умисного вбивства та вбивства через необережність.

Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження. Ознаки середньої тяжкості тілесного ушкодження та їх зміст.

Умисне легке тілесне ушкодження, його види. Ознаки легкого тілесного ушкодження та їх зміст.

Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання.

Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Побої і мордування. Відмінність цього злочину від тілесних ушкоджень.

Катування.

Злочини проти безпеки життя та здоров'я особи.

Поняття та види злочинів проти безпеки життя та здоров'я особи.

Погроза вбивством. Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Незаконне розголошення лікарської таємниці.

Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Зараження венеричною хворобою.

Незаконне проведення абортів. Відмінність цього злочину від тілесного ушкодження, пов'язаного з перериванням вагітності.

Залишення в небезпеці. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей.

Незаконна лікувальна діяльність. Ненадання допомоги хворому медичним працівником. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Порушення прав пацієнта. Незаконне проведення дослідів над людиною. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини. Насильницьке донорство.

Тема 24. Злочини проти волі, честі та гідності особи

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти волі, честі та гідності особи.

Поняття злочинів проти волі, честі та гідності особи. Класифікація злочинів, передбачених розділом III Особливої частини КК України.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини. Захоплення заручників. Незаконне поміщення в психіатричний заклад.

Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини, вчинене щодо малолітнього. Підміна дитини. Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. Експлуатація дітей.

Тема 25. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи.

Поняття злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи. Класифікація злочинів, передбачених розділом IV Особливої частини КК України.

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи.

Згвалтування. Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом. Примушування до вступу в статевий зв'язок.

Злочини проти нормального фізіологічного і духовного розвитку неповнолітніх.

Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості. Розбещення неповнолітніх.

Змістовний модуль X. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ V – IX РОЗДІЛАМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ.

Тема 26. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав та свобод людини і громадянина

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав людини і громадянина.

Поняття злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Класифікація злочинів, передбачених розділом V Особливої частини КК України.

Злочини проти виборчих прав громадян.

Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача. Фальсифікація виборчих документів, документів референдуму чи фальсифікація підсумків голосування, надання неправдивих відомостей до органів Державного реєстру виборців чи фальсифікація відомостей Державного реєстру виборців. Голосування виборцем на виборчій дільниці більше ніж один раз. Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму. Порушення таємниці голосування. Порушення порядку фінансування виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку). Порушення законодавства про референдум.

Злочини, що посягають на рівність конституційних прав громадян та їх рівність перед законом. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або ставлення до релігії. Порушення права на освіту. Порушення права на безоплатну медичну допомогу.

Злочини, що посягають на недоторканність приватного життя громадян. Порушення недоторканності житла. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер. Порушення недоторканності приватного життя.

Злочини проти сім'ї. Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків. Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Зловживання опікунськими правами. Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння). Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння).

Злочини, що посягають на трудові права громадян. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Грубе порушення законодавства про працю. Грубе порушення угоди про працю. Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат.

Злочини, що посягають на право інтелектуальної власності. Порушення авторського права і суміжних прав. Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію

інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію.

Злочини проти свободи совісті. Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків. Незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь. Перешкоджання здійсненню релігійного обряду. Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів.

Тема 27. Злочини проти власності

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти власності.

Поняття злочинів проти власності. Спільні елементи та ознаки складів цих злочинів. Класифікація злочинів, передбачених розділом VI Особливої частини КК України. Система злочинів проти власності.

Корисливі злочини проти власності.

Крадіжка. Грабїж. Розбій. Викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання. Вимагання. Шахрайство. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою. Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї. Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво.

Некорисливі злочини проти власності.

Умисне знищення або пошкодження майна. Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики. Погроза знищення майна. Необережне знищення або пошкодження майна.

Порушення обов'язків щодо охорони майна. Придбання або збут майна, завідомо здобутого злочинним шляхом.

Тема 28. Злочини у сфері господарської діяльності

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів у сфері господарської діяльності.

Поняття злочинів у сфері господарської діяльності. Класифікація злочинів, передбачених розділом VII Особливої частини КК України. Система злочинів у сфері господарської діяльності.

Злочини у сфері кредитно-фінансової, банківської і бюджетної систем України. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї. Незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнанням для їх виготовлення. Контрабанда. Ухилення від повернення виручки в іноземній валюті. Незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Порушення законодавства про бюджетну систему України. Видання нормативно-правових або розпорядчих актів, які змінюють доходи і видатки бюджету всупереч встановленому законом порядку, Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Підроблення знаків поштової оплати і проїзних квитків. Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок.

Злочини у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів господарювання. Порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю. Зайняття забороненими видами господарської діяльності. Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва. Фіктивне підприємництво. Протидія законній господарській діяльності. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом. Порушення правил здачі

дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Примушування до анти конкурентних узгоджених дій. Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару. Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю. Розголошення комерційної або банківської таємниці.

Злочини у сфері банкрутства.

Фіктивне банкрутство. Доведення до банкрутства. Приховування стійкої фінансової неспроможності. Незаконні дії у разі банкрутства.

Злочини у сфері обслуговування споживачів та захисту їх прав.

Незаконне виготовлення, збут або використання державного пробірної клейма. Обман покупців та замовників. Фальсифікація засобів вимірювання. Випуск або реалізація недоброякісної продукції.

Злочини проти приватизації.

Незаконна приватизація державного, комунального майна. Незаконні дії щодо приватизаційних паперів. Недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна або підприємств та їх подальшого використання.

Тема 29. Злочини проти довкілля

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти довкілля. Поняття злочинів проти довкілля. Класифікація злочинів, передбачених розділом VIII Особливої частини КК України.

Злочини проти екологічної безпеки.

Порушення правил екологічної безпеки. Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля.

Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення. Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення.

Злочини проти збереження особливо охоронюваних об'єктів природи.

Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду.

Злочини проти збереження землі, її надр та континентального шельфу.

Забруднення або псування земель. Порушення правил охорони надр. Безгосподарське використання земель.

Порушення законодавства про континентальний шельф України.

Злочини проти збереження водойм та атмосферного повітря.

Забруднення атмосферного повітря.

Порушення правил охорони вод. Забруднення моря.

Злочини проти збереження рослинного світу.

Знищення або пошкодження лісових масивів. Незаконна порубка лісу. Порушення законодавства про захист рослин.

Злочини проти збереження тваринного світу.

Незаконне полювання. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів. Порушення ветеринарних правил.

Тема 30. Злочини проти громадської безпеки

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти громадської безпеки.

Поняття злочинів проти громадської безпеки. Класифікація злочинів, передбачених розділом IX Особливої частини КК України.

Злочини проти громадської безпеки, пов'язані з діяльністю злочинних організацій.

Створення злочинної організації. Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності. Бандитизм. Створення не передбачених законом

воєнізованих або збройних формувань.

Злочини проти громадської безпеки, пов'язані з тероризмом.

Терористичний акт. Втягнення у вчинення терористичного акту. Публічні заклики до вчинення терористичного акту. Створення терористичної групи чи терористичної організації. Сприяння вчиненню терористичного акту. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Злочини, які порушують правила поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку.

Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Незаконне поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів. Незаконне поведження з радіоактивними матеріалами. Незаконне поведження з радіоактивними матеріалами. Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію. Погроза вчинити викрадення або використати радіоактивні матеріали. Порушення правил поведження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами. Порушення вимог режиму радіаційної безпеки. Незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини. Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин.

Злочини проти громадської безпеки, пов'язані з порушенням спеціальних правил.

Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки.

Змістовний модуль XI. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ X – XV РОЗДІЛАМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ.

Тема 31. Злочини проти безпеки виробництва

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти безпеки виробництва.

Поняття злочинів проти безпеки виробництва. Класифікація злочинів, передбачених розділом X Особливої частини КК України.

Злочини проти дотримання загальних правил охорони праці.

Порушення вимог законодавства про охорону праці.

Злочини проти дотримання правил виконання окремих видів робіт.

Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою. Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах. Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки.

Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд.

Тема 32. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Поняття злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Класифікація злочинів, передбачених розділом XI Особливої частини КК України.

Злочини проти дотримання загальних правил безпеки руху та експлуатації транспорту.

Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів.

Блокування транспортних комунікацій, а також захоплення транспортного підприємства. Примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків.

Порушення чинних на транспорті правил.

Злочини проти правил безпеки руху та експлуатації окремих видів транспорту.

Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту.

Угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна.

Порушення правил повітряних польотів. Порушення правил використання повітряного простору.

Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда.

Ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха. Неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден.

Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації. Порушення правил, норм і стандартів, що стосуються убезпечення дорожнього руху. Незаконне заволодіння транспортним засобом. Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Пошкодження об'єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів.

Тема 33. Злочини проти громадського порядку та моральності

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти громадського порядку та моральності. Поняття злочинів проти громадського порядку та моральності. Класифікація злочинів, передбачених розділом XII Особливої частини КК України.

Злочини проти громадського порядку.

Групове порушення громадського порядку. Масові заворушення.

Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку. Хуліганство.

Злочини проти громадської моралі.

Наруга над могилою.

Знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці. Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду.

Жорстоке поводження з тваринами.

Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості.

Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів. Створення або утримання місць розпусти і звідництво. Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність.

Тема 34. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення. Поняття злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення. Класифікація злочинів, передбачених розділом XIII Особливої частини КК України.

Злочини проти дотримання правил обігу наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим

становищем.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту. Посів або вирощування снотворного маку чи конопель.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів.

Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Незаконне публічне вживання наркотичних засобів.

Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням.

Незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів. Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин.

Злочини проти здоров'я населення.

Порушення правил боротьби з епідеміями.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Незаконна організація або утримання місць для вживання одурманюючих засобів.

Спонукування неповнолітніх до застосування допінгу. Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів.

Порушення правил поводження з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами. Заготівля, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції.

Тема 35. Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації.

Поняття злочинів у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації. Класифікація злочинів, передбачених розділом XIV Особливої частини КК України.

Злочини проти обороноздатності України.

Розголошення державної таємниці. Втрата документів, що містять державну таємницю. Передача або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави.

Ухилення від призову на строкову військову службу. Ухилення від призову за мобілізацією. Ухилення від військового обліку або спеціальних зборів.

Злочини проти порядку перетинання державного кордону та переміщення через нього

предметів. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України. Порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю. Порушення правил міжнародних польотів.

Тема 36. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Поняття злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Класифікація злочинів, передбачених розділом XV Особливої частини КК України.

Злочини проти державної символіки. Наруга над державними символами. Незаконне підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні.

Злочини проти осіб, які виконують владні чи управлінські функції. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу. Втручання у діяльність державного діяча. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу. Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча. Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця. Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника. Погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок. Перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради. Умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок.

Злочини проти авторитету органів влади та управління. Захоплення державних або громадських будівель чи споруд. Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи. Одержання незаконної винагороди працівником державного підприємства, установи чи організації. Самоправство.

Злочини проти волевиявлення громадян. Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

Злочини проти інформаційного забезпечення управлінської діяльності.

Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження. Підrobлення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підrobлених документів. Незаконне використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації. Умисне пошкодження ліній зв'язку.

Змістовний модуль XII. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ XVI – XX РОЗДІЛАМИ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ.

Тема 37. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж. Поняття злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж.

Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку.

Створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи

технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут.

Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації.

Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї.

Порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється.

Перешкоджання роботі електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку.

Тема 38. Злочини у сфері службової діяльності

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів у сфері службової діяльності. Поняття злочинів у сфері службової діяльності. Класифікація злочинів, передбачених розділом XVII Особливої частини КК України.

Зловживання владою або службовим становищем. Перевищення влади або службових повноважень. Службове підроблення. Службова недбалість.

Одержання хабара. Давання хабара. Провокація хабара.

Тема 39. Злочини проти правосуддя

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти правосуддя. Поняття злочинів проти правосуддя. Класифікація злочинів, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК України.

Злочини проти конституційних прав особи, щодо якої здійснюється правосуддя. Завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою. Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності. Примушування давати показання. Постановлення суддею (судьями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови.

Злочини проти встановлення істини при здійсненні правосуддя. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину. Завідомо неправдиве показання. Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків. Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку.

Розголошення даних досудового слідства або дізнання. Незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт або яке описане чи підлягає конфіскації. Приховування злочину.

Злочини проти реалізації права на захист. Порушення права на захист. Втручання в діяльність захисника чи представника особи. Погроза або насильство щодо захисника чи представника особи. Умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи. Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Злочини проти діяльності суддів. Втручання в діяльність судових органів. Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного. Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного. Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя.

Злочини проти реалізації заходів безпеки. Невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист. Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист.

Злочини проти виконання рішення суду. Невиконання судового рішення. Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі. Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі. Злісна непокоря вимогам адміністрації виправної установи. Дії, що дезорганізують роботу виправних установ. Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти. Втеча із спеціалізованого лікувального закладу. Порушення правил адміністративного нагляду.

Тема 40. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів). Поняття військових злочинів. Класифікація злочинів, передбачених розділом XIX Особливої частини КК України.

Злочини проти порядку підлеглості і військової честі. Непокоря. Невиконання наказу. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків. Погроза або насильство щодо начальника. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості.

Злочини проти порядку проходження військової служби. Самовільне залишення військової частини або місця служби. Дезертирство. Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом.

Злочини проти порядку користування військовим майном та експлуатації військової техніки. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

Умисне знищення або пошкодження військового майна. Необережне знищення або пошкодження військового майна. Втрата військового майна. Порушення правил поведінки зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення.

Злочини проти порядку несення спеціальних видів військової служби. Порушення правил водіння або експлуатації машин. Порушення правил польотів або підготовки до них. Порушення правил кораблеводіння. Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання. Порушення статутних правил несення прикордонної служби. Порушення статутних правил несення бойового чергування. Порушення статутних правил внутрішньої служби.

Злочини проти порядку збереження військової таємниці. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості.

Злочини проти порядку виконання службових обов'язків. Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень. Недбале ставлення до військової служби. Бездіяльність військової влади. Здача або залишення ворогові засобів ведення війни. Залишення гинучого військового корабля.

Злочини проти порядку ведення бойових дій, законів і звичаїв війни. Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю. Добровільна здача в полон. Злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні. Мародерство. Насильство над населенням у районі воєнних дій. Погане поведіння з військовополоненими. Незаконне використання символіки Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та зловживання ними.

Тема 41. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Зміст теми:

Загальна характеристика злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного

правопорядку. Поняття злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Класифікація злочинів, передбачених розділом XX Особливої частини КК України.

Злочини проти миру. Пропаганда війни. Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни. Посягання на життя представника іноземної держави. Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист.

Злочини проти безпеки людства. Застосування зброї масового знищення. Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення. Екоцид. Геноцид.

Злочини проти міжнародного правопорядку. Порушення законів та звичаїв війни. Незаконне використання символіки Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Піратство. Найманство.

ДЖЕРЕЛА

1. Конституція України : чинне законодавство станом на 04 березня 2014 р. : (Відповідає офіц. текстові). – К. : Алерта, 2014. - 88 с.
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III. В ред. від 28.08.2015. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. №4651-VI; в ред. від 16.08.2015 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. В ред. від 30.09.2015 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції : Закон України від 21.02.2014 р. № 746-VII // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 12. - Ст. 188.
6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання [Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України](#) : Закон України від 18.04.2013 р. № 222-VII // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 11. - Ст. 131.
7. [Про державну службу](#) : Закон України від 17.11.2011 р. № 4050-VI. В ред. від 31.12.2014 р // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 26. - Ст. 273.
8. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII ; в ред. від 04.03.2015 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 49. - Ст. 2056.
9. Постанова ПВС України №1 від 26 квітня 2002р. "Про судову практику у справах про необхідну оборону".
10. Постанова ПВС України №1 від 26 січня 1990 р. "Про практику розгляду судами справ про відповідальність за порушення законодавства про охорону природи".
11. Постанова ПВС України №12 від 25 грудня 1992р. "Про судову практику в справах про корисливі злочини проти приватної власності".
12. Постанова ПВС України №2 від 2 березня 1973 р. "Про судову практику в справах про обман покупців".
13. Постанова ПВС України №2 від 7 лютого 2003р. "Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи".
14. Постанова ПВС України №3 від 25 квітня 2003 р. "Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності".
15. Постанова ПВС України №5 від 26 березня 1999 р. "Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів".
16. Постанова ПВС України від 10 жовтня 1982 р. №6 "Про судову практику в справах,

пов'язаних із порушеннями вимог законодавства про охорону праці" із наступними змінами.

17. Постанова ПВС України від 12 квітня 1996 р. № 4 «Про застосування законодавства, що забезпечує незалежність суддів».

18. Постанова ПВС України від 18 червня 1999 р. № 10 «Про застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві».

19. Постанова ПВС України від 26 грудня 2003 р. № 15 «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень».

20. Постанова ПВС України від 26 квітня 2002 №4 "Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів".

21. Постанова ПВС України від 26 лютого 1999 р. №2 "Про судову практику в справах про контрабанду та порушення митних правил".

22. Постанова ПВС України від 26 червня 1992 р. № 8 «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів».

23. Постанова ПВС України від 26 червня 1992 р. № 8 «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів».

24. Постанова ПВС України "Про судову практику в справах про хуліганство" №3 від 28 червня 1991 р. (з наступними змінами та доповненнями).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальне право України. Теоретичний курс і практикум: Посіб. для підгот. до держ. іспитів / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко, В.С. Плугатир; За заг. ред. В.Я. Горбачевського. – К.: Вид. Паливода А.В., 2005.

2. Кримінальне право України: Загальна та Особлива частини: навчальний посібник для підготовки до іспитів / Т.О. Гончар, Є.Л. Стрельцов, О.А. Чуваков; за заг. ред. Є.Л. Стрельцова. – 2-ге вид., випр. і доп. – Х.: Одиссей, 2012. – 264 с.

3. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-е вид., перероб. і доп. - Харків: Право, 2010. – 496 с.

4. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник. (Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та ін.). Вид. 3-тє, переробл. та допов. / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Юридична думка, 2004.

5. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-е вид., перероб. і доп. - Харків: Право, 2010. – 608 с.

6. Кримінальне право України: Практикум: Навч. посіб. / Яценко С.С. (кер. авт. кол.), Андрушко П.П., Кобзаренко П.В., Матишевський П.С., Шапченко С.Д.; За ред. С.С. Яценка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 592 с.

7. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар. Видання дев'яте, перероблене та доповнене / Відп. ред. Є.Л. Стрельцов. – Х.: Одиссей, 2013. – 912 с.

8. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар. Видання дев'яте, перероблене та доповнене / Відп. ред. Є.Л. Стрельцов. – Х.: Одиссей, 2013. – 912 с.

9. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 1: Загальна частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.. – 2013. – 376 с.

10. Кузнецов В.В., Савченко А.В. Кримінальне право України: питання та задачі для підготовки до вступних, семестрових та державних екзаменів: Навч. посіб. / За заг. ред. О.М. Джужи. – Вид. 2-ге доп. та перероб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 392 с.

11. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
12. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. - 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С.С.Яценко. – К.: А. С. К., 2005.
13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І.Хавронюка. - К.: Атіка, 2004. – 1104 с.
14. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (1973-2004). – Офіційне видання / За заг. ред. В.Т. Маляренка. – К., 2004.
15. Практика судів України з кримінальних справ (2001-2005) // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2005. – № 11.
16. Селецький С.І. Кримінальне право України. Загальна частина: Навчальний посібник. 2-е вид. доп і перероб. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 248 с.
17. Селецький С.І. Кримінальне право України. Особлива частина: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 504 с.
18. Сорока Л., Товмазова Є. Кримінальне право. Загальна частина: Модульний комплекс: Навчальний посібник. – Кіровоград, 2008. – 194 с.
19. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 636 с.
20. Сучасне кримінальне право України: нормативно-правові документи та судово-слідча практика: Хрестоматія / Упоряд. А.В. Савченко та ін.; За заг. ред. В.В. Кузнецова. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 496 с.
21. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Атіка, 2004. – 488 с.
22. Хохлова І.В., Шем'яков О.П. Кримінальне право України (Загальна частина): Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 272 с.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ВСТУПНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Адміністративна деліктологія.
2. Адміністративне право: сучасний стан та перспективи розвитку.
3. Адміністративне судочинство в Україні.
4. Адміністративний процес як складова правової системи України.
5. Адміністративно-правове забезпечення управління в агропромисловому комплексі.
6. Адміністративно-правове забезпечення управління у сфері економіки.
7. Адміністративно-правове забезпечення управління у сфері комунікацій.
8. Адміністративно-правове забезпечення управління у сфері культури.
9. Адміністративно-правове забезпечення управління у сфері науки.
10. Адміністративно-правове забезпечення управління у сфері освіти.
11. Адміністративно-правове забезпечення управління у сфері юстиції.
12. Адміністративно-правові режими, встановлені на державному кордоні України.
13. Адміністративно-правові режими: теорія та проблеми законодавчого забезпечення.
14. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів. Створення або утримання місць розпусти і звідництво. Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією.
15. Виборчий процес і його стадії. Правова регламентація порядку організації та проведення виборів народних депутатів в Україні.
16. Види юридичних прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно. Суб'єкти права володіння чужим майном.
17. Витоки адміністративного права.
18. Влада – явище соціальне. Сутність влади. Соціальна (публічна) влада. Державна влада різновид соціальної.
19. Гарантії місцевого самоврядування. Відповідальність органів, службових та посадових осіб місцевого самоврядування; підстави і порядок дострокового припинення їх повноважень.
20. Державна служба та її адміністративно-правове регулювання.
21. Державне управління у сфері внутрішніх справ.
22. Державне управління у сфері закордонних справ.
23. Державне управління у сфері національної безпеки.
24. Державне управління у сфері оборони.
25. Договір комісії. Види договору. Сторони в договорі. Предмет і форма договору. Права і обов'язки сторін. Припинення договору.
26. Забезпечення законності і дисципліни у державному управлінні.
27. Загальна характеристика цивільно-правових засобів захисту права власності. Речово-правові засоби захисту права власності. Право власника на витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов).
28. Загальна характеристика, поняття та класифікація злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення.
29. Загальні засади адміністративної реформи.

30. Законодавчий процес. Законодавча ініціатива. Суб'єкти права законодавчої ініціативи.

31. Захист прав власника від порушень, які не поєднані з позбавленням володіння (негаторний позов). Виключення майна з опису.

32. Земля як об'єкт права власності громадян. Суб'єкти права власності на землю. Права та обов'язки власника земельної ділянки. Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво.

33. Злочини проти безпеки життя та здоров'я особи. Поняття та види злочинів проти безпеки життя та здоров'я особи.

34. Злочини проти безпеки людства. Застосування зброї масового знищення. Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення. Екоцид. Геноцид.

35. Злочини проти волевиявлення громадян. Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій.

36. Злочини проти державної символіки. Наруга над державними символами. Незаконне підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні.

37. Злочини проти конституційних прав особи, щодо якої здійснюється правосуддя. Завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою.

38. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Згвалтування. Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом. Примушування до вступу в статевий зв'язок.

39. Значення поняття держави в юриспруденції (історичний генезис розуміння поняття держави). Розмаїття поглядів на визначення держави.

40. Інститут відповідальності у сфері адміністративно-правового регулювання.

41. Інформаційний суверенітет та інформаційна безпека України. Інформаційні ресурси. Юридичне поняття інформації та основні принципи інформаційно-правових відносин в Україні. Види інформації та їхнє конституційно-правове регулювання.

42. Класифікація конституцій. Форма, структура і функції Конституції України, її реалізація, правова охорона. Підготовка, прийняття та внесення змін до Конституції України.

43. Конституційно-правова відповідальність: поняття, ознаки, підстави, особливості, суб'єкти, об'єкти, види та санкції; її види.

44. Крадіжка. Грабїж. Розбїй. Викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання. Вимагання. Шахрайство.

45. Кримінальне провадження на підставі угод.

46. Кримінально-процесуальна теорія, її предмет, система, метод і значення для законотворчої практики та діяльності по боротьбі зі злочинністю.

47. Межі дії нормативно-правових актів. Дія нормативно-правового акта у часі, просторі та за колом осіб, зворотна дія закону, переживання закону.

48. Мета покарання: кара, виправлення, загальна та спеціальна превенції. Система та види покарань, її ознаки та значення. Види покарань.

49.Методологічне значення теорії держави і права.

50.Механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.

51.Механізм правового регулювання, його ознаки, елементи та види. Норми права, правовідношення, акти реалізації прав та обов'язків, акти застосування права в механізмі правового регулювання.

52.Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій. Видача осіб, які вчинили правопорушення (екстрадиція). Кримінальне провадження у порядку перейняття.

53.Місцеві органи державної виконавчої влади України. Місцева державна адміністрація: склад, порядок формування, повноваження, акти. Голови місцевих державних адміністрацій.

54.Набуття права власності при приватизації державного майна та майна територіальної громади.

55.Незаконне обіг наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем.

56.Об'єкти правовідносин. Види правовідносин і критерії їх класифікації. Юридичні факти: поняття та класифікація. Правові презумпції.

57.Ознаки правових норм. Види правових норм. Норми права за функціональним призначенням.

58.Організаційно-правова та матеріально-фінансова основи місцевого самоврядування. Правові основи взаємовідносин органів місцевого самоврядування з державними органами. Підлеглість органів місцевого самоврядування з питань здійснення делегованих повноважень.

59.Організація державної служби: стан і перспективи розвитку.

60.Основні внутрішні функції держави. Напрями реалізації економічної функції у державах із ринковою економікою. Напрями реалізації соціальної, політичної, культурно-ідеологічної, екологічної, правоохоронної функції, функції оподаткування.

61.Основні стадії процесу правового регулювання: етап правової регламентації суспільних відносин, етап виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, етап реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, етап застосування права.

62.Передумови та підстави звільнення від кримінальної відповідальності. Порядок звільнення, його кримінально-правові наслідки. Види звільнення від кримінальної відповідальності.

63.Підстави виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин. Юридичні факти та їх класифікація.

64.Підстави набуття права власності на майно, відчужене особою, яка не мала на це права; на новостворене нерухоме майно; у разі переробки, самочинного будівництва.

65.Поняття державного апарату. Апарат держави у вузькому та широкому розумінні. Ознаки державного апарату. Основні форми діяльності державного апарату.

66.Поняття державного ладу України. Ознаки Української держави. Механізм та основні функції Української держави. Поняття і сутність, основні принципи та система суспільного ладу.

67.Поняття договору найму (оренди) та сфера його застосування. Сторони у договорі найму (оренди). Форма, предмет, ціна та строк договору найму. Зміст договору найму (оренди).

68.Поняття договору позички. Форма договору позички. Сторони та зміст договору позички. Розірвання договору позички. Припинення договору позички.

69.Поняття договору про надання послуг. Сторони в договорі про надання послуг. Плата та строк договору про надання послуг. Зміст договору про надання послуг.

70.Поняття законності, її ознаки та основні принципи: верховенство закону, загальність законності, єдність розуміння та застосування законів, неприпустимість протиставлення законності й доцільності, невідворотність відповідальності за правопорушення.

71.Поняття і зміст систематизації законодавства. Види систематизації законодавства. Інкорпорація законодавства, принципи інкорпорації, види інкорпорації. Консолідація законодавства. Кодифікація законодавства.

72.Поняття і зміст системи законодавства, її співвідношення із системою права. Система законодавства України.

73.Поняття і значення кримінального процесуального доказування. Сутність процесу доказування на окремих стадіях кримінального судочинства. Теорія доказів і доказове право.

74.Поняття і структура права, форми (джерела) права у країнах романо-германської правової сім'ї (системи). Поняття загального права, основні періоди його формування. Співвідношення загального права і права справедливості.

75.Поняття кредитно-розрахункових відносин. Правова природа та поняття та сторони, форма та зміст кредитного договору.

76.Поняття позову та його елементи. Види позовів. Право на пред'явлення позову. Передумови права на пред'явлення позову.

77.Поняття потерпілого від злочину та його кримінально-правове значення. Відмінність від кримінально-процесуального та віктимологічного поняття потерпілого.

78.Поняття правової поведінки, її ознаки, види. Характерні ознаки правомірної поведінки. Правовий вчинок, склад правового вчинку.

79.Поняття призначення покарання. Підстави та принципи призначення покарання.

80.Поняття та види позовної давності. Зміна, обчислення і застосування позовної давності. Зупинення та переривання перебігу позовної давності.

81.Поняття та головні ознаки функцій держави.

82.Поняття та значення виконання зобов'язань, основні принципи та способи їх виконання зобов'язань. Поняття та принципи належного виконання зобов'язань.

83. Поняття та значення договору підряду. Сторони в договорі підряду. Зміст договору підряду. Предмет договору підряду.

84. Поняття та міжнародно-правове регулювання питань місцевого самоврядування. Конституція України та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Європейська Хартія місцевого самоврядування.

85. Поняття та предмет конституційного права України. Особливості методу конституційно-правового регулювання.

86. Поняття та система злочинів проти власності. Спільні елементи та ознаки складів цих злочинів. Види та система злочинів проти власності. Корисливі злочини проти власності.

87. Поняття та суб'єкти конституційного подання та конституційного звернення.

88. Поняття творчої діяльності та інтелектуальної власності. Загальні риси та відмінності цивільно-правового регулювання відносин, пов'язаних з творчою діяльністю.

89. Поняття території держави. Фактична та юрисдикційна територія держави. Територія у широкому та вузькому розумінні.

90. Поняття форм (джерел) права. Співвідношення категорій "форма" та "джерело" в юриспруденції. Основні види джерел права у сучасних державах.

91. Поняття, види та значення забезпечення виконання зобов'язань. Неустойка та її види. Співвідношення неустойки та збитків.

92. Поняття, підстави та мета застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Зміст заходів забезпечення кримінального провадження

93. Поняття, принципи та форми територіального устрою. Поняття та форма територіального устрою України. Ознаки України як унітарної держави.

94. Поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України. Особливості статусу міст Києва та Севастополя.

95. Порухення законів та звичаїв війни. Піратство. Найманство.

96. Порядок обрання Президента України. Призначення і проведення виборів Президента України. Реєстрація кандидатів у Президенти України. Встановлення результатів виборів.

97. Право власності на житло. Житловий будинок та квартира як об'єкт права власності. Право власника житлового будинку та квартири.

98. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування, на географічне зазначення, на комерційну таємницю.

99. Правова культура: зв'язок із загальною культурою. Види правової культури. Правова культура суспільства, особи. Професійна правова культура. Структура правової культури суспільства.

100. Правовий статус друкованих та аудіовізуальних засобів масової інформації. Правові основи взаємовідносин держави і засобів масової інформації.

101. Правові засоби забезпечення адміністративної реформи.

102. Праворозуміння, суб'єкти, об'єкти та типи праворозуміння.

103. Предмет цивільного права – майнові відносини та особисті немайнові відносини. Метод цивільно-правового регулювання.

104. Представницькі органи місцевого самоврядування й порядок їх формування. Акти місцевих рад. Голова місцевої ради: порядок обрання, повноваження, акти. Виконкоми місцевих рад, їхній склад, повноваження і порядок формування.

105. Призначення покарання за незакінчений злочин. Урахування ступеня тяжкості вчиненого діяння, ступеня здійснення злочинного наміру та причин, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця.

106. Принципи права. Загальносоціальні та спеціально-юридичні принципи права. Загальні принципи, галузеві принципи, міжгалузеві принципи права, принципи окремих правових інститутів.

107. Природа та призначення правотворчості. Загальні та спеціальні принципи, функції правотворчості. Види та стадії правотворення.

108. Проблеми визначення суб'єктів адміністративного права.

109. Спільна часткова і спільна сумісна власність. Зміст права спільної власності. Виділ частки і розділ майна.

110. Стан і перспективи реформування територіального устрою та місцевого самоврядування.

111. Сторони в зобов'язаннях. Множинність осіб у зобов'язаннях. Зобов'язання за участю третіх осіб. Солідарні та дольові зобов'язання.

112. Суб'єкти адміністративного права, їх правовий статус.

113. Суб'єктивне право та юридичний обов'язок, їх структура. Поняття і види суб'єктів правовідносин. Правосуб'єктність, правоздатність, дієздатність, деліктоздатність.

114. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини й громадянина. Покоління прав людини. Індивідуальні й колективні права.

115. Укладення, зміна і розірвання договору. Стадії укладення договору: оферта та акцепт. Форма договору.

116. Управління у сфері охорони здоров'я.

117. Ухилення від призову на строкову військову службу, від призову за мобілізацією, від військового обліку або спеціальних зборів.

118. Форми та методи державного управління.

119. Функції та повноваження судів загальної юрисдикції. Правовий статус суддів. Правовий статус Вищої Ради юстиції та її повноваження.

120. Юридична природа джерел конституційного права. Акти реалізації делегованих повноважень. Рішення Всеукраїнського референдуму.